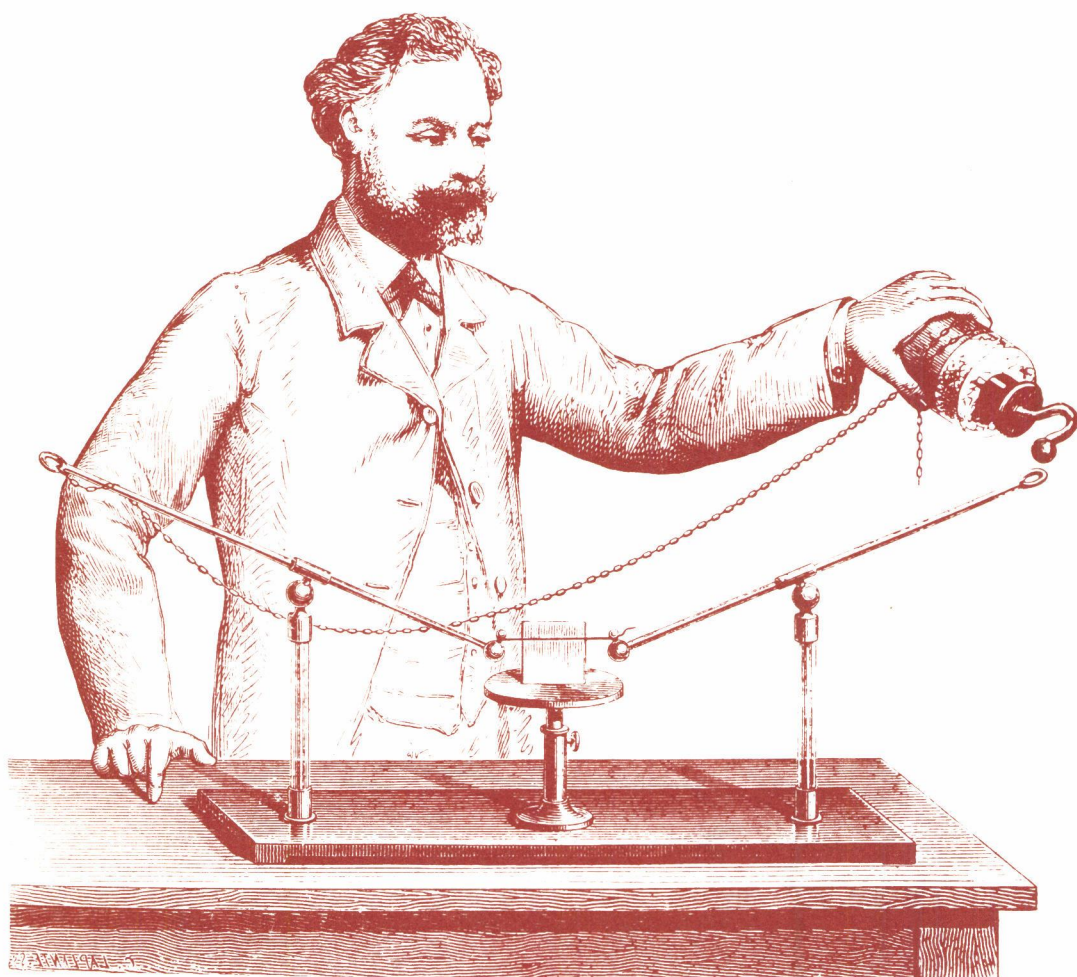

82 ARBETS- 1 PENSION

Huvudredaktör:
Yrjö Larmola

Redaktionssekreterare:
Kirsti Suomivuori

Redaktionsråd:
Yrjö Larmola, ordförande
Antero Ahonen
Pentti Koivistoinen
Helena Luoma
Esko Prokkola
Jussi Vanamo

Redaktionens adress:
Semaforbron 7
00520 Helsingfors 52
Telefon 90-1511

18:de årgången

Arbetspension utkommer
fem gånger om året.
En årgång kostar 10 mark.

Helsingfors 1982
Kirjapaino Aa osakeyhtiö

SKRIBENTERNA I DETTA NUMMER

Forskare Kaisu Aalto,
Pensionsskyddscentralen
Avdelningschef Antero Ahonen,
Pensionsskyddscentralen
Specialforskare Jouko Janhunen,
Pensionsskyddscentralen
Jurist Petri Jääskinen,
Pensionsskyddscentralen
Avdelningschef Pentti Koivistoinen,
Pensionsskyddscentralen
Forskare Markku Koponen,
Pensionsskyddscentralen
Byråchef Helena Luoma,
Pensionsskyddscentralen
Föredragande Anja Musakka,
Pensionsnämnden
Forskare Mikko Pellinen,
Pensionsskyddscentralen
Professor Tapani Purola,
Helsingfors universitet
Sektionsföreståndare Arja Sankari,
Pensionsskyddscentralen
Byråchef Ilkka Savoheimo,
Pensionsskyddscentralen
Informationsredaktör Auli Sulin,
Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt
Direktör Antti Suominen,
Pensionsskyddscentralen
Avdelningschef Ossi Vuorenmaan,
Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt
Verkställande direktör Matti Uimonen,
Pensionsskyddscentralen

TRYCKALSTER

Portot
betalas
av mot-
tagaren

Svarsförsändelse
HFORS 53/52 Tillstånd 228

PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Sematorbron 7

00003 HELSINGFORS 300

Med detta kort kan Ni underrätta Pensionsskyddscentralen om adressförändring. Kortet kan även användas vid beställning av en årgång av tidskriften Arbetspension till ett pris av 10 mk.

adressförändring

ny beställning

Namn: _____

Näradress: _____

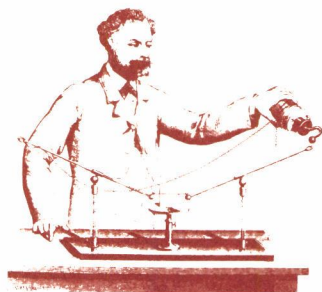
Postnummer och postanstalt: _____

Den gamla adress, under vilken tidskriften tidigare kommit (vid adressförändring):

_____

_____

_____

Den nya lagen om förtidspension till frontveteraner är av synnerligen stor principiell betydelse. Lagen erbjuder ju veteranerna en möjlighet att gå i pension före 65 års ålder, vilket hittills varit möjligt endast vid arbetsoförmåga.

Den nya lagen, som träder i kraft vid ingången av juli, ger krigsinvalider med svåra skador helt fria händer att välja mellan arbete och pensionering. I fråga om andra veteraner är stadgandena mera restriktiva. Man räknar dock med att drygt 10 000 veteraner kommer att gå i pension enligt den nya lagen. Lagen kommer alltså också att få betydande ekonomiska konsekvenser. För år 1982 har för dessa nya pensionstagares pensioner reserverats 100 milj. mark. Under de följande hela verksamhetsåren kommer summan att överstiga 200 milj. mark.

Det händelseförlopp, som ledde till stiftandet av lagen om förtidspension för veteraner, har varit synnerligen mångskiftande och färgstarka inslag har inte heller saknats. Många veteraner tycker sig säkert ha fört ett andra fortsättningskrig för att driva igenom vad som ur deras egen synpunkt måste ha tätt sig som mycket befogade krav.

Veteranerna har vid sin framryckning i pensionsfrågan sannerligen inte gått från seger till seger. Deras krav har också stött på motstånd. Motståndet har säkert inte berott på att man velat förringa veteranernas ärende utan snarare på en misstanke om att en förtida pension inte är det rätta sättet för landet att uttrycka sitt tack till veteranerna. Många har med kraft anfört att vi, om vi överhuvudtaget har möjligheter att utveckla förtidspensionssystem, måste inrikta oss på pensionsanordningar för dem som på grund av de nuvarande förhållandena har det största behovet av pension. Veteranernas krav baserade sig ju åtminstone tidigare enbart på de krigstida förhållandena.

I den nya lagen görs ett försök att förena de ovan avsedda synpunkterna. I förutsättningarna för utfående av pension beaktas såväl de krigstida förhållandena som den pensionssökandes nuvarande situation.

För att pensioner skall kunna beviljas och utbetalas redan från ingången av juli månad borde pensionsansökningar kunna tas emot redan efter några få månader. Ett stort antal detaljer med betydelse för pensionsrättsavgörandena, många tekniska frågor och många verkställighetsrutiner väntar dock fortfarande på sin lösning. Det betyder att ett mycket stort arbete under denna vår måste läggas ned på förberedelserna för lagens verkställighet.

Förtidspensionen för veteraner skall ombesörjas av arbetspensionssystemet. Nu när saken är avgjord är det skäl att lyckönska veteranerna för ett segerrikt slut.

Inom arbetspensionssystemet måste vi nu samla våra krafter för att kunna klara lagens verkställighet på ett hedersamt sätt. Här som i andra sammanhang kan det vara bra att påminna sig mottot: det som arbetspensionssystemet fått att sköta, det blir väl skött.

Ekonomiskt oberoende, jämlighet och änkepension

I sextioalets Finland var det fortfarande rätt vanligt att en kvinna avstod från att förvärvsarbete och ägnade sig helt åt arbetet i hemmet när hon gifte sig och fick barn. Ungefär en fjärdedel av kvinnorna i aktiv ålder utförde i mitten av 1960-talet enbart hushållsarbete. I familjerna med barn under 18 år var över hälften av mödrarna hemma.

Familjens ekonomi baserade sig vanligen på mannens förvärvsinkomst. Om mannen dog, kunde de ekonomiska konsekvenserna bli katastrofala. Det är mot denna bakgrund man bör se den familjepension, som år 1967 införlivades med arbetspensionslagarnas förmåner. Man ansåg då att behovet av familjepensionsskydd var speciellt stort för de barn, som ännu inte placerat sig på arbetsmarknaden, samt för sådana änkor, för vilka det på grund av barnavård eller av åldersskäl var svårt att söka sig ut i förvärvslivet. Åldersgränsen fastslogs till 40 år. En man ansågs inte vara i behov av pension efter sin hustru, eftersom hans utkomst baserade sig på hans eget förvärvsarbete eller på en invalid- eller ålderspension som beviljats på basen av hans eget arbete.

Efter 1960-talet har det inträffat betydande förändringar såväl inom olika samhällsområden som i fråga om den allmänna attityden till äktenskap, familj och arbetsliv. Härigenom har den grund fallit bort, på vilken det hittills till sina utgångspunkter oföränderliga familjepensionsskyddet byggt.

Kvinnorna förvärvsarbetar

numera i betydligt högre utsträckning än på 1960-talet. Kvinnornas andel av arbetskraften hör faktiskt i Finland till de högsta i Europa. T.ex. av kvinnorna i åldern 25—39 år tillhörde 84 % arbetskraften enligt en i oktober 1980 utförd arbetskraftsundersökning och av kvinnorna i åldern 40—44 år närmare 90 %. Bara omkring en tiondedel av hela den kvinnliga befolkningen i aktiv ålder ägnade sig enbart åt hushållsarbete i hemmet.

Många familjepolitiska åtgärder, t.ex. en förlängning av moderskapsledigheten och en utökning av antalet dagvårdsplatser för barn, har bidragit till att kvinnorna i allt större utsträckning fortsätter att förvärvsarbete efter den egentliga moderskapsledigheten. Närmare 80 % av mödrarna till barn under 7 år tillhör numera arbetskraften. Också en stor del av de mödrar som nu är hemma planerar att återgå till arbetslivet när barnen blivit större.

Utvecklingen har lett till ett större ekonomiskt oberoende för kvinnorna samtidigt som rollfördelningen i äktenskapet har förändrats. Det har blivit allt vanligare att makarna delar ansvaret för såväl barnavården som utkomstskyddet. Även om mycket återstår att göra innan full jämlighet mellan könen uppnås inom arbets- och familjelivet, blir det allt mera berättigat att betrakta två makar som självständiga individer med inte endast rättighet utan även skyldighet att själv svara för sin egen utkomst.

Också attityden till äktenskapet och äktenskapets samhälle-

liga betydelse har undergått förändring. Antalet skilsmässor har fördubblats från 1960-talet. Det finns uppskattningsvis omkring 100 000 samvetsäktenskap i vårt land och nästan en tredjedel av de sammanboende paren har barn under 18 år.

Den nuvarande familjepensionen utbetalades dels till minderåriga barn och dels till änkor med barn att försörja och änkor som fyllt 40 år. Sådana änkor får pension oberoende av sina egna möjligheter att svara för sin utkomst. En änking kan inte få pension, inte ens om det är uppenbart att han på grund av t.ex. sjukdom, arbetsoförmåga eller vård av barn vore i behov därav. Med hänsyn till den inträffade samhällsutvecklingen kan man fråga sig i vilken mån den nuvarande familjepensionen svarar mot 80-talets krav på en rättvis, jämlik och väl inriktad social trygghet.

I Sverige har ett omfattande kommittébetänkande, som syftar till en revision av familjepensionsskyddet, nyligen färdigställt. Revisionen har i betänkandet motiverats med en samhällsutveckling liknande den som relaterats ovan för vårt eget lands vidkommande. Förslagens viktigaste utgångspunkter är jämlighet mellan könen såväl inom olika samhällsområden som inom familjelivet, betydelsen av att två makar är ekonomiskt oberoende av varandra samt och i synnerhet behovet att trygga utkomsten för minderåriga barn. En närmare redogörelse för betänkandet ingår på annan plats i denna tidning.

Markku Koponen

ANTERO AHONEN

Förtidspension för frontveteraner

En lag om förtidspension för frontveteraner stadfästes vid en statsrådsföredragning den 7 januari i år. Lagen ger under vissa förutsättningar en arbetande frontveteran möjlighet att börja uppbära statsbekostad pension räknat från 1. 7. 1982. Jämsides med denna förtida pension har en frontman möjlighet att utfå frontmannapension i enlighet med stadgandena i den gällande lagen om frontmannapension.

Den förtida pensionen till frontveteraner är lika stor som arbetspensionen. När frontveteranen uppnår pensionsåldern omvandlas hans pension till normal arbetspension. Rätten till förtidspension avgörs av en särskild nämnd i anslutning till social- och hälsovårdsministeriet, som bl.a. kommer att bestå av representanter för staten och veteranorganisationerna. Förtidspension utbetalas av den arbetspensionsanstalt, till vars verksamhetskrets pensions sökandens förvärsarbete hörde. Som rådgivare och mottagare av pensionsansökningar fungerar samma betjämningsställen som vid ansökan om normal arbetspension.

Detaljfrågor rörande pensions sökandet och nämndens arbete håller som bäst på att beredas och närmare bestämmelser om dem kommer att ingå i en förordning. Det är meningen att ansökningar skall börja tas emot och att nämnden skall inleda sitt arbete redan under årets förra hälft.

Än så länge har pensionsanstalterna endast möjlighet att klarlägga vissa delfrågor med anknytning till ansökningsprocessen. De behövliga åtgärderna utreds som bäst i en av Pensions skyddscentralen tillsatt arbetsgrupp, där de olika pensionsanstalterna är representerade. Själva verkställigheten av lagen kan dock inte börja förrän den nämnd, som skall avgöra förtidspensions ärendena, har komit igång med sin verksamhet.

Man räknar med att närmare 10 000 veteraner redan i det inledande skedet skall bli berättigade till förtidspension. Bland de många olika faktorer, som påverkar rätten till den nya förmånen, är i synnerhet frågan om hur påfrestande ett arbete är och frågan om hur mycket arbetsförmågan nedgått typiska prövningsfrågor. Det betyder att pensionsrätten i allmänhet inte kan klar-

läggas slutgiltigt i samband med t.ex. själva sökandet av pension. Först när nämnden har fått all utredning och prövat ett ärende blir pensionsrättsfrågan avgjord. En pensions sökande skall emellertid enligt lagen ha rätt att få ett förhandsavgörande rörande sin rätt till pension medan han ännu arbetar.

FÖRUTSÄTTNINGARNA FÖR UTFÅENDE AV PENSION

För att kunna få förtidspension bör en frontveteran ha blivit tilldelad frontmannatecken. Det fronttjänsttecken som ges till kvinnor med krigstjänst berättigar alltså inte till förtidspension.

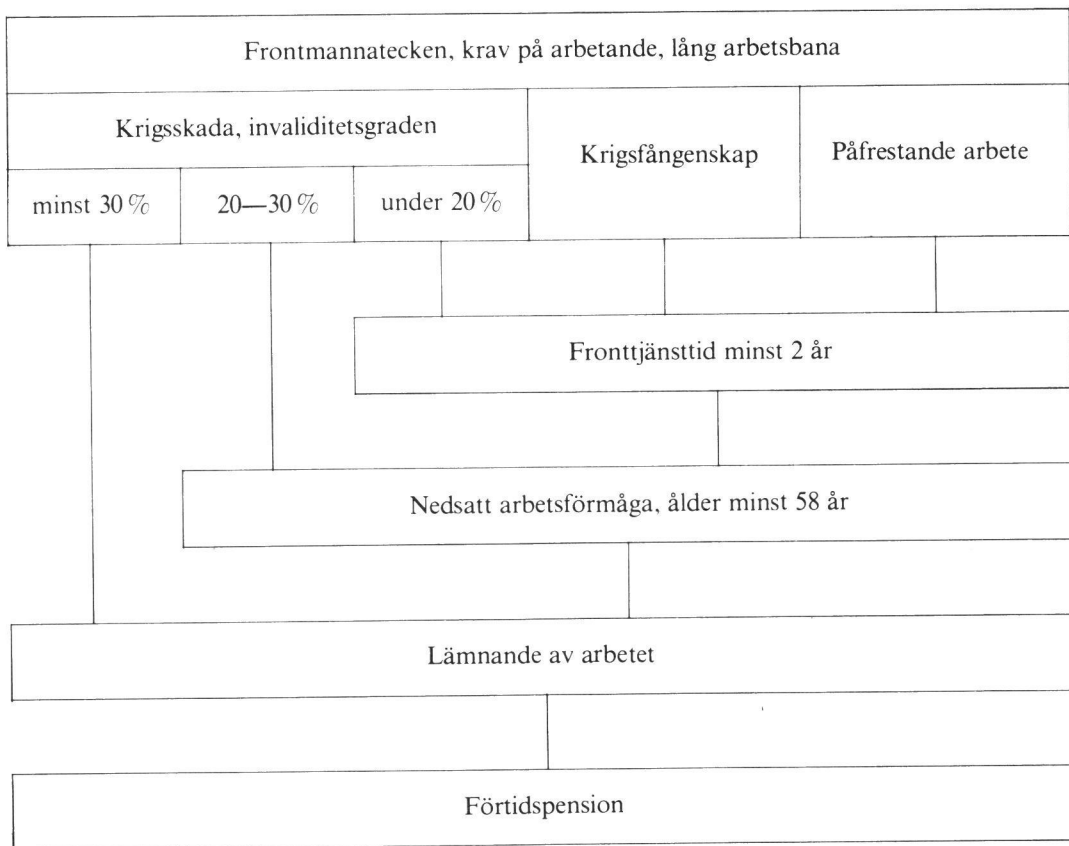
Vad en veterans arbete beträffar gäller det att han under de senast förflutna 15 åren bör ha arbetat minst 10 år i ett arbete, som ger rätt till arbetspension, och att han dessutom har varit i arbete under ett års tid närmast före tidpunkten för pensionens begynnande.

För att få förtidspension bör en veteran lämna sitt förvärsarbete. En liten bisyssla kan han dock fortsätta med utan att rätten till pension påverkas. Pensionstagarens inkomst får dock inte överstiga ett i lagen stadgat maximibelopp. Detta belopp är år 1982 530 mk/mån, likväl högst 40 procent av förvärsnivån före pensioneringen.

Förtidspension utges inte till den som redan uppbär arbetspension i form av ålders-, invalid- eller arbetslöshetspension.

Förutom dessa allmänna villkor för utfående av förtidspension finns det vissa mera speciella villkor. Sökande som inte är svårt invaliderade bör ha fyllt 58 år. Dessutom bör de vara krigsinvalida eller ha suttit i krigsfångenskap eller under en längre tid ha arbetat i ett tungt arbete. Ytterligare krävs det att veteranens krigstjänsttid i krigstid har varit minst två år. Slutligen förutsätts det att veteranens arbetsförmåga har nedgått så mycket att det medför väsentliga olägenheter vid förvärsarbete.

Villkoret gällande fronttjänstgöringstid tillämpas dock inte på en krigsinvalid, vars i lagen om skada, ådragen i militärtjänst, avsedda invaliditetsgrad är minst 20 procent. På sådana krigsinvalida, vilkas invaliditetsgrad är minst 30 procent, tillämpas inte heller villkoren gällande ålder och nedsättning av arbetsförmågan.

Vidstående schema visar hur det är meningen att olika faktorer skall beaktas vid avgörandet av frågan om en frontveterans pensionsrätt. Lättast att få pension blir det enligt schemat för de krigsinvalida, vilkas invaliditetsgrad är minst 30 procent och vilka har en tillräckligt lång arbetsbana bakom sig. En sådan krigsinvalid kan få förtidspension bara han lämnar sitt förvärvsarbete. En veteran som inte har fått några bestående men och inte har varit krigsfånge, måste däremot dessutom ha fyllt 58 år, ha haft ett påfrestande arbete och ha minst två års fronttjänst och en nedsatt arbetsförmåga för att få förtidspension.

FÖRTIDSPENSIONENS BELOPP

I förtidspension utbetalas det belopp, som veteranen hade fått i lagstadgad arbetspension, om han i stället för förtidspension hade beviljats full invalidpension. För dem som har arbetat länge och närmar sig pensionsåldern utöver arbetspensionen inom den privata sektorn oftast 35—40

procent av lönen, medan den i motsvarande fall inom den offentliga sektorn ofta har hunnit bli full, dvs. 66 procent av lönen. Förtidspensionen är i likhet med arbetspensionen beskattningsbar inkomst.

FÖRTIDSPENSIONENS BEGYNNANDE

Förtidspension utbetalas från den tidpunkt, då en veteran uppfyller förutsättningarna för utfående av full pension, likväl inte retroaktivt för längre tid än ett år från ansökningstidpunkten. De första pensionerna kommer således att utbetalas från tidpunkten för lagens ikraftträdande, dvs. 1. 7. 1982.

FÖRTIDSPENSIONENS BELOPP

Vid pensionsåldern omvandlas förtidspensionen till en lika stor ålderspension. Den som tar ut förtidspension får alltså inte sin normala ålderspension nedsatt.

Sjukförsäkringsdagpenningarna stiger och blir beskattningsbar inkomst

Sjukförsäkringens dag- och moderskapspenning steg märkbart vid ingången av år 1982 och blev samtidigt beskattningsbar inkomst. Den lägsta dag- och moderskapspenningen är härefter 27,50 mark, och någon övre gräns finns inte längre. Dagpenningen är också sedan årsskiftet primär i förhållande till förmånerna enligt förvärvspensionslagarna. Det sistnämnda betyder, att dagpenning från årets ingång kan utbetalas för hela den 300 dagar långa utbetalningstiden utan att man först tar reda på förmånstagarens rätt till eventuella andra förmåner i form av pension.

Hittills har dagpenning kunnat utbetalas fullt ut endast om utbetalningen av arbetspension av en eller annan anledning har blivit fördröjd.

Dag- och moderskapspenningen grundar sig på den arbetsinkomst som konstaterats för den försäkrade i samband med beskattningen. Om inkomsten har stigit efter den senast verkställda beskattningen, kan dag- och moderskapspenningens belopp även fastställas på basen av den inkomst som den försäkrade har haft under sex månaders tid före arbetsoförmågans inträde. Sexmånadersinkomsten skall läggas till grund för dagpenningen, om den multiplicerad med två blir 20 procent större än den vid beskattningen konstaterade, indexjusterade arbetsinkomsten.

Dagpenningen utgör per vardag 80 % av årsarbetsinkomstens 300:dedel. Utan förskotts-innehållning utgör dagpenningen således t.ex. 48 mk per vardag vid en månadsinkomst på 1500 mk, 96 mk vid en inkomst på 3000 mk och 192 mk vid en inkomst på 3000 mk. Moderskapspenningen är lika stor för de etthundra första dagarna, men går därefter ned till 70 procent.

Till dag- och moderskapspenning kan dessutom läggas ett bärntillägg. Sådant tillägg betalas, om den försäkrades arbetsinkomst är större eller lika stor som makens. Bärntillägget utgör för ett barn 4,25 mark om dagen och för två eller flera barn sammanlagt 8,50 mark om dagen.

DAGPENNINGTIDENS LÄNGD

Dagpenning utbetalas för högst 300 dagar. Den som har fått dagpenning för denna tid kan på grund av samma sjukdom få ny dagpenning först efter att ha varit arbetsför i ett års tid (hittills har

tiden varit två år).

Före år 1982 har man vid utbetalning av dagpenning varit tvungen att utreda om den försäkrade har rätt till ersättning enligt arbets-, tjänste- eller företagarpensionslagarna. Full dagpenning har kunnat utbetalas endast om utbetalningen av arbetspension blivit fördröjd. Från ingången av år 1982 har förfarandet förenklats så att dagpenning i regel kan utbetalas för hela dagpenningstiden, 300 vardagar, utan att arbetspensionsrätten utreds. Om en försäkrad har rätt till arbetspension, börjar han utfå denna förmån först sedan dagpenningen slutat. Detsamma gäller också folkpension.

När dagpenning har utbetalats för ungefär två månader, lämnar lokalbyrån den försäkrade de uppgifter han behöver för att kunna söka arbetspension och folkpension.

När det gäller olycksfall, yrkessjukdomar och trafikskador måste man däremot före utbetalning av dagpenning klarlägga om den försäkrade har rätt till ersättning enligt någon av de berörda lagarna.

UTBETALNING AV DAG- OCH MODERSKAPSPENNING TILL ARBETSGIVAREN

Om en arbetsgivare utbetalar lön eller motsvarande ersättning till en dagpenningberättigad arbetstagare under den tid han är sjukledig, skall dagpenningen utbetalas till arbetsgivaren till den del som motsvarar lönen. Om dagpenningen är större än lönen, utbetalas den överskjutande delen till den försäkrade. Detsamma gäller moderskapspenning.

INNEHÅLLNING AV SKATT

Dag- och moderskapspenningarna räknas från ingången av år 1982 som beskattningsbar inkomst. Förskottsinnehållningen verkställs av Folkpensionsanstaltens lokalbyrå eller den arbetsplatskassa som betalar ut dagpenningen. Förskottsinnehållningen görs i normala fall i enlighet med den förskottsinnehållningsbeteckning, som fastställts för dagpenningtagaren för skatteåret, och med beaktande av ifrågakommande avdrag på förskottsinnehållningen. Innehållningsuppgifterna får Fpa från skatteförvaltningen.

ANTTI SUOMINEN

Skattemyndigheterna får uppgifter om utbetalda dag- och moderskapspenningar och verkställda förskottsinnehållningar direkt från Folkpensionsanstalten.

Moderskapspenning från sjukförsäkringen får i detta nu 50 000 väntande eller nyligen nedkomma mödrar. Alla moderskapspenningstagare har fått ett meddelande om den nya moderskapspenningen och om förändringarna i betalningsperioderna från Folkpensionsanstalten.

Moderskapspenning utbetalas för 258 vardagar. Med moderns samtycke kan en barnafader, som tar ut faderskapsledighet, få moderskapspenningen för 6—112 dagar utbetald till sig. Det gäller dock endast om föräldrarna är gifta med varandra.

Om modern börjar förvärvsarbete, antingen utanför hemmet eller i ett eget företag, t.ex. inom ett lantbruksföretag, utbetalas moderskapspenningen efter den fjärde utbetalningsperioden (100 vardagar) med det minsta möjliga beloppet dvs. 27,50 mark.

De moderskapspenningar, som börjat löpa under år 1981 och fortsatt in på år 1982, justeras vid årsskiftet så att de motsvarar den nya lagen.

Vid ingången av detta år genomfördes en reform, som innebär betydande ändringar och förbättringar av de sociala förmånerna. Reformpaketet är resultatet av en lång beredning, som började i samband med den senaste inkomstpolitiska uppgörelsen.

Som en följd av reformen har grunderna för bestämmande av sjukförsäkringsdagpenning ändrats, de i lagen om olycksfallsförsäkring avsedda förmånerna förbättrats betydligt, definitionen av begreppet arbetsförmåga inom folkpensioneringen ändrats att motsvara arbetspensionssystemets begrepp och fullföljdssystemet reviderats. Samtidigt som förmånernas nivå har höjts har alla dessa förmåner blivit skattepliktig inkomst. Genom denna nivåförhöjning och den samtidiga omvandlingen av förmånerna till skattepliktig inkomst har man uppnått, att förmånerna svarar mot bortfallen arbetsförtjänst i den mening lagarna avser.

Om förmånerna inte hade gjorts till skattepliktig inkomst hade en nivåförhöjning inte varit möjlig, emedan i synnerhet de kortvariga ersättningarna till höginkomsttagare redan hade stigit så att de var högre än den bortfallna arbetsförtjänsten.

ÄNDRINGAR I ARBETSPENSIONS- LAGARNA

På arbetspensionssidan medför reformen inga egentliga nya förmåner för pensionstagarna. I samband med reformen av sjukförsäkringslagen blir sjukförsäkringsdagpenningen likvärd primär i förhållande till arbetspensionerna, varför det har varit nödvändigt att göra vissa justeringar i arbetspensionslagarna. Ändringarna gäller tidpunkten för invalidpensions begynnande och invalidpensionens relation till sjukförsäkringsdagpenningen.

Före ändringen var sjukförsäkringsdagpenningen subsidiär i förhållande till arbetspensionerna. Det innebar i praktiken att dagpenning utbetalades endast till den del den översteg beloppet av arbetspension som utbetalades för samma tid. I normala fall utbetalas emellertid sjukförsäkringens dagpenning först, medan pension söks först efter det att arbetsförmågan varat en längre tid. Då har arbetspensionsanstal-

Reformen om sociala förmåners beskattning ur arbetspensionssynpunkt

ten blivit tvungen att betala denna s.k. retroaktiva pension till sjukförsäkringsfonden, emedan sjukförsäkringens dagpenning i allmänhet är större än den arbetspension som hänför sig till samma tid. I det inledande invalidpensionsskedet, då pensionstagaren uppburit sjukdagpenning, har man därför varit tvungen att reda ut med sjukförsäkringssystemet hur stor dagpenningen varit och hur mycket som skall erläggas till sjukförsäkringsfonden.

INVALIDPENSION EFTER DAGPENNINGENS UPPHÖRANDE

Den reform som nu genomförts innebär i princip att primaritetsförhållandet mellan sjukförsäkringens dagpenning och arbetspensionen blir det motsatta. En försäkrad har härvid rätt till sjukförsäkringsdagpenning för trehundra dagar och arbetspensionssystemet kommer i princip med i bilden först efter det att dagpenningen upphört. ur ersättningstagarens synpunkt är läget nu också klarare. Under det första året får han i allmänhet endast dagpenning enligt sjukförsäkringslagen och först när dagpenningen upphört beviljas åt honom invalidpension från såväl arbetspensionssystemet som folkpensionssystemet.

I praktiken sammanfaller tidpunkten för sjukförsäkringsdagpenningens upphörande dock inte exakt med tidpunkten för arbetspensionens begynnande. Det beror på att det inte går att fastslå exakt när sjukförsäkringens dagpenning kommer att upphöra. För samordnande av pensions- och dagpenningförmånerna måste man räkna ut en s.k. primärtid, som fastställs av socialförsäkringskommissionen. Hur denna tid fastslås är av stor betydelse för arbetspensionsanstalterna, eftersom det är avgörande för när utbetalningen av arbetspension skall börja. Primärtiden utgörs enligt lagen av de 150 första dagarna av den maximala tiden för utbetalning av dagpenning samt av tiden efter detta fram till, enligt huvudregeln, utgången av den femte följande hela kalendermånaden. Här är det att märka att de första 150 dagarna är faktiska utbetalningsdagar och att dagarna efter detta utgörs av en beräknad tid. Primärtiden kan fastställas först efter de 150 faktiska utbetalningsdagarna.

Sedan denna tid blivit fastställd kan pensionsanstalten bevilja invalidpension att börja från ingången av månaden närmast efter primärtidens utgång.

I vissa situationer omfattas en till arbetspensionsskydd berättigad pensionssökande dock inte av sjukförsäkringslagen. Då kan han inte få dagpenning, och för honom fastställs då givetvis inte heller någon primärtid. En sådan situation kan uppstå t.ex. i ett fall där en person som intjänat sitt arbetspensionsskydd i Finland har bosatt sig permanent utomlands. Med tanke på sådana undantagsfall har man varit tvungen att i arbetspensionslagarna införa stadganden, enligt vilka invalidpension kan beviljas även i dessa fall. Invalidpensionen börjar då utgå från ingången av månaden närmast efter den, under vilken arbetsoförmågan inträtt, på samma sätt som före den lagändring, som trädde i kraft vid årsskiftet.

DELPENSION BETALAS ALLTJÄMT FRÅN INGÅNGEN AV MÅNADEN NÄRMAST EFTER ARBETSOFORMÅGANS INTRÄDE

Sjukförsäkringsdagpenningens primaritet i förhållande till arbetspensionerna är av betydelse i sådana fall där en pensionstagare beviljas full invalidpension. I delpensionsfall börjar pensionen däremot fortfarande vid ingången av månaden närmast efter den under vilken arbetsoförmågan inträdde. Lagändringen inverkar endast såtillvida på delpensioner som dessa betalas retroaktivt. Om delpension beviljas att utgå retroaktivt och pensionstagaren för samma tid har uppburit dagpenning från sjukförsäkringen, utbetalas delpensionen endast till den del dess belopp överstiger beloppet av den dagpenning som utbetalats för samma tid.

Ändringen i primaritetsförhållandet är av betydelse även i sådana fall där en invalidpension, som beviljats i form av delpension, senare ändras till full invalidpension. Om en pensionstagare utfått dagpenning och primärtiden blivit fastställd för honom, kan full invalidpension beviljas först sedan primärtetstiden gått ut. I detta fall utbetalas delpension fram till primärtidens utgång, och först då omvandlas delpensionen till full pension. Före lagändringen omvandlades

delpension ju till full invalidpension så snart pensionstagaren blivit berättigad till full invalidpension.

I detta sammanhang är det skäl att framhålla att de nu inträffade förändringarna i fråga om invalidpensionerna endast innebär att tidpunkten för pensionsutbetalningens begynnande ändras. De stadganden, som avgör pensionens bestämmande, tidpunkten för arbetsoförmågas inträde och pensionens storlek, förblir däremot oförändrade. Den aktuella ändringen påverkar med andra ord enbart de ovannämnda stadgandena rörande invalidpensioners begynnande.

PRIMÄRTIDENS PRAKTISKA BETYDELSE

Ovan har redan konstaterats, att den viktigaste effekten av att sjukförsäkringens dagpenning har blivit primär i förhållande till arbetspensionerna är den, att tidpunkten för inledandet av utbetalning av invalidpension i princip skjuts fram med ett år. Invalidpension utbetalas först från ingången av månaden närmast efter den under vilken primärtiden har gått ut. I lagarnas ikraftträdelseskede har man befarat, att lagändringen kan leda till förvirring. Då har man i synnerhet pekat på besvärligheterna i samband med tillämpningen av de ovan relaterade undantagsstadgandena. Därför kan det vara skäl att här framhålla, att beviljande av invalidpension i största delen av alla fall sker enligt huvudregeln och att det i praktiken torde vara sällsynt med sådana exceptionella förhållanden som lagen avser. På det hela taget är det att vänta, att det faktum att sjukförsäkringens dagpenning har blivit primär i förhållande till arbetspensionerna i praktiken inte kommer att medföra några större problem.

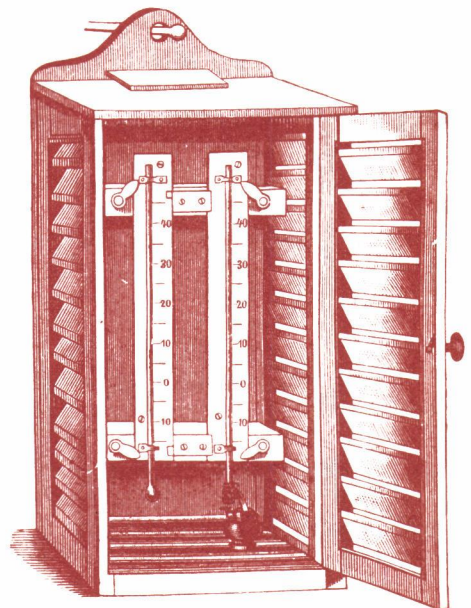
För dem som har att avgöra invalidpensionsärenden innebär den inträffade förändringen en ny situation, när tidpunkten för beviljande av pension skall avgöras dels inom arbetspensioneringen och dels inom folkpensioneringen.

Tidigare kunde ett invalidpensionsärende inom arbetspensioneringen avgöras så snart en pensionsansökan blivit anhängig, varvid pension beviljades att utgå från ingången av månaden närmast efter arbetsoförmågas inträde. Nu efter ändringen utbetalas invalidpension först efter

primärtidens utgång, dvs. i allmänhet sedan ett år förflutit från det pensionsökanden blev arbetsoförmögen.

Lagändringen innebär också att en pensionsansökan blir anhängig senare än förut, i allmänhet först sedan primärtiden blivit fastställd, varvid pensionsanstalten emellertid kommer att ha tillräckligt mycket tid på sig för att hinna avgöra pensionsansökningsärendet i så god tid att pension kan utbetalas så snart primärtiden gått ut. På arbetspensionssidan kommer tidpunkten för invalidpensionsavgöranden alltså att förskjutas en aning framåt i tiden.

Ur pensionsökandens synpunkt saknar det ovan sagda emellertid betydelse, emedan pension inte mera utbetalas från ingången av månaden närmast efter arbetsoförmågas inträde. Som en följd av ändringen kommer invalidpensionsavgörandena enligt arbetspensionslagarna och motsvarande avgörande enligt folkpensionslagen uppenbarligen härefter att ske vid ungefär samma tidpunkt. Detta saknar inte betydelse för invalidpensionsavgörandenas innehåll inom de två pensionssystemen. Nu får man ju större möjligheter att träffa avgörandena på basen av likadan medicinsk och annan utredning inom bägge systemen.

Reformen om beskattning av sociala förmåner inverkar även på datatrafiken

UPPMANING ATT ANSÖKA OM ARBETSPENSION

När dagpenning enligt sjukförsäkringslagen har utbetalats för 150 dagar, fastställer socialförsäkringskommissionen primärtiden för dagpenningen. Folkpensionsanstaltens lokalbyrå meddelar den försäkrade per brev tidpunkten för primärtidens utgång och förklarar samtidigt hur primärtiden bestäms och att pension enligt arbetspensionslagarna inte i normala fall utbetalas under denna tid. I Folkpensionsanstaltens skrivelse förklaras dessutom i allmänna ordalag under vilka villkor en försäkrad kan ha rätt till invalidpension enligt arbets- och tjänstepensionslagarna skall sökas. Med brevet följer i allmänhet också en pensionsansökningsblankett.

För att den försäkrades utkomstskydd inte skall avbrytas när dagpenningen upphör borde ansökan om pension göras så fort som möjligt efter det att primärtiden blivit fastställd, detta för att pensionsanstalten skall få tillräckligt med tid för ansökningens behandling och sitt avgörande. Å andra sidan är det inte skäl för en dagpenningstagare att ansöka om arbetspension förrän primärtiden blivit fastställd, emedan pension ändå inte kan beviljas före primärtidens fastställande, som är avgörande för pensionens begynnelsestidpunkt.

MEDDELANDE OM PRIMÄRTIDENS UTGÅNG TILL PENSIONSANSTALTEN

Eftersom tidpunkten för arbetspensionens begynnande är beroende av utbetalningen av sjukförsäkringsdagpenning, måste pensionsanstalten alltid innan den beviljar full invalidpension få en utredning om de dagpenningar, som beviljats åt pensions sökanden, antingen uppgift om när den fastställda primärtiden går ut eller uppgift om att dagpenning inte har beviljats för minst en månad.

Folkpensionsanstaltens lokalbyrå underrättar arbetspensionsanstalten om primärtidens utgång när dagpenning har utbetalats för 150 dagar, dvs. samtidigt som den försäkrade uppmanas att ansöka om arbetspension. Meddelandet om primärtidens utgång skickas till Pensionskyddscentralen, som vidarebefordrar meddelandet till de pensionsanstalter som skulle ha att avgöra pensionsansökningsfrågan. Fpa-lokalbyråns meddelande åtföljs av förefintliga läkarintyg gällande primärtiden. Eftersom med-

delandet på lokalbyråns försetts med befolkningsregisteruppgifter om personen i fråga och med uppgifter om barn under 18 år som kan tänkas ge rätt till barn tillägg, behövs det i allmänhet inte mera något ämbetsbevis vid ansökan om invalidpension. Pensionskyddscentralen förser Fpa-lokalbyråns meddelanden med uppgifter om registrerade arbetsförhållanden och pensioner. På detta sätt får pensionsanstalten i allmänhet redan på förhand de handlingar som behövs för behandlingen av en pensionsansökan.

Om en arbetspensionsansökan gjorts innan dagpenning utbetalats för 150 dagar, måste pensionsanstalten innan full invalidpension beviljas och tidpunkten för pensionens begynnande fastställs införskaffa uppgifter om dagpenningarna. På basen av dagpenninguppgifterna blir det klart om full invalidpension kan beviljas och utbetalas från ingången av månaden närmast efter arbetsoförmågans inträde eller om pensionsanstalten måste invänta uppgifter om primärtiden. Förmedlingen av uppgifterna samt dagpenningförfrågningarna och svaren på dem sköts direkt mellan arbetspensionsanstalterna och Folkpensionsanstaltens lokalbyråer.

UTBETALNING AV PENSION

Då ett pensionsbeslut i allmänhet hinner utfärdas före primärtidens utgång, kan även pensionsutbetalningen vanligtvis inledas direkt efter dagpenningtidens utgång, från och med tidpunkten för pensionens begynnande.

Om ett pensionsbeslut utfärdas först efter primärtidens utgång eller om en sökande beviljas delpension eller full invalidpension från ingången av månaden närmast efter arbetsoförmågans inträde, måste pensionen för tiden före pensionsbeslutet innehållas. Pensionen för denna retroaktivtid utbetalas först när pensionsanstalten fått utredning om de dagpenningar som utbetalats för samma tid. Folkpensionsanstaltens lokalbyrå tillställer pensionsanstalten uppgifter om de för retroaktivtiden utbetalda dagpenningarna, när den genom Pensionskyddscentralens förmedling har fått meddelande om att pension beviljats. Först därefter kan man räkna ut, vilken del av den retroaktiva pensionen som skall utbetalas till pensionstagaren. Angående den retroaktiva pensionsutbetalningen utfärdas även ett särskilt beslut, precis som före lagändringen.

Medborgaraktivitet, den aktiva medborgaren och idén om social trygghet

Föredrag vid arbetspensionsdagen 1981

Många ekonomiska och samhälleliga faktorer förklarar varför 1960- och 1970-talen blev en period för uppbyggande av ett primärt socialpolitiskt system i vårt land. Arbetspensionssystemets tillkomst i början av 1960-talet utgjorde ett viktigt led i utvecklingen.

Arbetspensionssystemets 20-årsdag ger oss anledning att granska socialförsäkringens utveckling och nuvarande läge samt våra framtida problem. En sådan granskning kan inriktas på den gällande lagstiftningen, organisationen, pensionsnivåns utveckling eller finansierings- och kostnadsfrågor och andra konkreta, föreliggande faktorer. Men utvecklingen och de framtida utmaningarna kan också granskas ur ett annat perspektiv. Vi kan granska den sfär av tankesätt, begrepp och idéer, som återspeglar vårt sätt att uppfatta socialpolitikens syfte och målsättning.

Trygghetssystemens konkreta innehåll och den helhet av idéer, begrepp och teorier, genom vilken vi i våra tankar behärskar systemets syfte och målsättning, påverkar varandra ömsesidigt. Relationen kunde åskådliggöras genom en hänvisning till datamaskinens tekniska sida, hard ware, och det icke-materiella innehållet av dess program, soft ware. Om vi vill förstå vad datamaskinen gör, måste vi också studera dess program. Även socialförsäkringens utvecklingsfenomen och dess framtida målsättning reflekterar sig i det tankesätt, soft ware, genom vilket systemet styr sig själv.

Trygghet är ett av människans basbehov. Den sociala trygghetens idé är förmodligen därför lika gammal som det mänskliga samhället. I den socialpolitiska debatten i vårt land introducerades begreppet social trygghet på 1940-talet som en följd av Förenta Nationernas och dess specialorganisationers praktiska arbete och teoretiska insatser. Därför vill jag granska ämnet ur FN-organisationernas synpunkt, utgående ifrån några av dess färskaste målsättningsdokument. FN erbjuder i själva verket i dess egenskap av världsomspännande organisation och med beaktande av dess ställning gentemot de nationella regeringarna en utmärkt utsiktsplats när det gäller att granska socialpolitikens utveckling. De resolutioner, rekommendationer och analyser, genom vilka FN koordinerar socialpolitikens ut-

veckling och planering i sina medlemsstater, har sålunda ett betydande prognosvärde.

Det är intressant att notera med vilken konsekvens sådana begrepp som participation och medborgaraktivitet har trängt fram i FN:s och dess specialorganisationers tankegångar på 1970-talet. Idén om en *trygg medborgare* har fått ge vika för idén om en *aktiv medborgare*. Vad kan denna utveckling bero på? Vilka uttryck tar den sig och vilka praktiska konsekvenser kan de förändrade idéerna få för trygghetssystemens utveckling och utvecklingsmålsättning? Det är några av de frågor jag här skall försöka penetrera.

DEN SOCIALA TRYGGHETEN I EFTERKRIGSTIDENS SOCIALPOLITIK

Under tiden efter andra världskriget har begreppet social trygghet varit den bärande tanken inom socialpolitiken. Det primära konkreta målet har varit att bygga upp eller bygga om system för den sociala tryggheten. I den akademiska socialpolitikens lärosystem infördes begreppet social trygghet av Heikki Waris redan i slutet av 1940-talet, och begreppet överfördes snabbt också till socialförsäkringen och socialförvaltningen bl.a. genom förmedling av Niilo Mannios skrivelser. Att begreppet lämpat sig väl även som modern ledstjärna för arbetspensionssystemen på 60-talet framgår redan av Pensionskyddscentralens namn. (I det finska namnet *Eläketurvakeskus* är associationen till social trygghet, på finska *sosiaaliturva*, om möjligt ännu tydligare).

Att den sociala trygghetens idé blev så aktuell inom den finländska socialpolitiken på 1950- och 1960-talet beror i mycket på tidens behov, men samtidigt måste man hålla i minnet de teoretiska impulser som vi tack vare den s.k. Beveridge-rapporten fått från 40-talets England. Ännu medan kriget pågick planerade man i England de program för ekonomisk och social återuppbyggnad, som måste genomföras efter krigets slut. Ett viktigt specialuppdrag, att planera hur socialförsäkringen och de därtill anslutna servicesystemen borde utformas och utvecklas, gavs i detta sammanhang åt William Beveridge, upphovsmannen till den ovannämnda Beve-

TAPANI PUROLA

ridge-rapporten.

Det var dock inte lösningen på det givna tekniska problemet som gjorde Beveridge-rapporten till ett världsberömt dokument med vittgående internationella konsekvenser. Sin stora betydelse fick rapporten på grund av det teoretiska och ideologiska nytänkande som den genomsyrades av. Genom preciseringen och accentueringen av begreppet social trygghet som någonting som hörde till den praktiska politiken, som ingick i människans *basbehov* och *primära rättigheter* och hörde till statens grundläggande *skyldigheter*, visade rapporten prov på ett sådant reformistiskt tänkande, att Beveridge själv sade, att den manade till revolution och inte till reparation. Efter fyra årtionden är en mera återhållsam retorik kanske på sin plats, men det betyder inte att någon skulle vilja förneka rapportens betydelse och inverkan även när det gäller den finländska socialförsäkringens utveckling.

För att citera Beveridges egen förenkling av saken kan man säga att social trygghet innebär, "att varje medborgare *säkert* får arbete när han är arbetsför och *säkert* får inkomst när han är arbetsförmögen". I denna bemärkelse av ekonomisk trygghet har begreppet bidragit till att styra speciellt socialförsäkringens utveckling, men också andra tyngdpunktsområden, såsom hälsovårdsskydd, utbildningsskydd och tryggheten hos välordnade sociala förhållanden, har påverkat vårt socialpolitiska tänkande och den praktiska avgörandena inom de senaste decenniernas socialpolitik.

FRÅN TRYGGHET TILL AKTIVITET

Samtidigt som systemen för social trygghet har utvidgats och deras innehåll har befästs och deras administrativa utformning har blivit sådan, att man kan säga att det enda som numera behövs är en sista finslipning, teknisk koordination och säkerställande av den ekonomiska ansvarsgrunden, samtidigt med allt detta har kritiken mot systemen på sina håll blivit allt häftigare. De kritiska och bekymrade yttrandena har inte bara gällt de sociala utgifternas ökning eller systemens byråkratisering utan även lämpligheten av de fundamentala begreppen inom området för social trygghet.

I bakgrunden och som en av utgångspunkterna för kritiken kan man se strävanden att förkasta det gamla välfärdsbegreppet inom national ekonomin med dess inriktning på konsumtionsnivåns tryggande och ersätta det med ett mera vittomspännande välfärdsbegrepp. Inom ramen för dessa strävanden skapades mot slutet av 60-talet det nya begreppet "livskvalitet". Man ville ägna ökad uppmärksamhet åt sådana aspekter av den sociala tryggheten som hälsovårdsskydd, trygga människorelationer, en känsla av trygghet och betydelsen av att slippa att vara rädd. Många av de nya tankesätten uppkom som en följd av behoven hos internationella organisationer, som sysslar med praktisk koordinering och utbyggnad av socialpolitiken, bl.a. Världshälsoorganisationen, och fick från början stöd av dessa organisationer. Utvecklingen ledde oss på 1970-talet till sådana uppfattningar om välfärd, där medborgarnas aktivitet och participation samt deras verksamhetsförutsättningar accentueras vid sidan av livskvaliteten.

Den omfattande debatt om en ny internationell ekonomisk ordning, som för tio år sedan fördes även inom FN-organisationen, utgör en av utgångspunkterna för den utveckling som framhäver aktivitet och deltagande. I debatten betonades inte endast betydelsen av en ekonomisk omfördelning och de utvecklade ländernas ansvar när det gäller att hjälpa utvecklingsländerna utan även de sistnämndas egen aktivitet, självförtroende och självständiga, autonoma verksamhet. I FN:s utvecklingshjälpsverksamhet började man nu i stället för hjälp utifrån accentuera betydelsen av att aktivera institutioner och resurser i de ifrågavarande samhällena och hos de berörda medborgarna själva.

UNRISD, FN:s kommitté för social utveckling och utvecklingsforskningsinstitut, fick på 1970-talet ett specialuppdrag som gick ut på att göra en praktiskt-teoretisk utredning av den allmänna participationen (popular participation). Av stort intresse och symptomatisk är också en av Världshälsoorganisationen i mitten av 1970-talet publicerad forskningsrapport, där redan själva namnet är häpnadsväckande: "Health by the People", hälsa *genom* medborgarna och inte endast för dem. Nu har WHO offentliggjort ett

nytt, mäktigt programmotto "Hälsa för alla år 2000". En av de centrala utgångspunkterna för den av programmet förutsatta aktionsstrategin är att människorna själva bör delta i och ta ansvaret för sin hälsas bevarande, vården av sjukdomar samt hälsovårdssystemets och hälsovårdspolitikens utbyggande. Om vi ännu konstaterar, att "full participation" var ett av de viktigaste slagorden under FN:s handikappår, är det lätt att se att de från vårt eget land bekanta debatt- och forskningsämnen självvård, anhörigas deltagande i vården, problem i anslutningen till anpassningen till pensionärstillvaron och småsamfunds socialarbete, för att bara nämna några exempel, inte är några lösryckta teman utan ansluter sig till en mera allmän utveckling. Denna utveckling syns även inom den s.k. välfärdsforskningen, där funktionell välfärd numera accentueras jämsides med ett tillstånd av välfärd.

TRYGGHET ÖKAR AKTIVITETEN

Det har under de senaste tiderna blivit populärt att tänka att den ovan beskrivna utvecklingen i sin accentuering av autonomi och aktivitet talar emot den primära målsättningen för kollektiva trygghetssystem, såsom socialförsäkringen, och innehåller en misstanke om att sådana system har en passiverande effekt. En sådan tolkning torde dock vara alltför enkel och begränsad.

Betydande socialförsäkringsreformer har genomförts som ett led i en tillväxtpolitik efter en ekonomisk nedgångsperiod (t.ex. Förenta Staterna, Social Security Act, 1935) eller ett krig (t.ex. Beveridge-programmet i England). Också det idag 20-åriga arbetspensionssystemet tillkom i tiden inom ramen för en "expansiv samhällspolitik", såsom Pekka Kuusi uttryckt saken i sin analys av och utvecklingsstrategi för socialpolitiken. Det har varit frågan om ett trygghet av människors aktiva anpassningsmöjligheter i lägen, där den samhälleliga förändringen förutsätter exempelvis regional och yrkesmässig rörlighet i samband med omstruktureringar av näringslivet.

I WHO:s program "hälsa för alla år 2000" accentueras utöver deltagande även hälsans betydelse som en resurs när det gäller en människas

möjligheter att delta i ett ekonomiskt och socialt produktivt liv. Hälsovårdspolitikerna bör alltså inriktas på ett omhuldande av resurser som förutsätts för aktivitet. Till de viktiga resurserna hör utan tvivel också pengar. Här torde pensionssystemens och den övriga socialförsäkringens direkta och traditionella uppgift att öka aktiviteten och stöda autonomin komma fram med all önskvärd tydlighet. På denna resursnivå är idéerna om medborgaraktivitet och social trygghet likriktade.

De ovan behandlade målsättningsdokumenten för FN innehåller uppenbarligen även mera djupgående synpunkter av stor betydelse för systemen för social trygghet. Socialförsäkringen hör nära samman med avgörandena inom hälsovården och fungerar också som ett redskap för hälsovårdspolitikerna. WHO:s strävanden att uppfatta hälsa som en ekonomisk och social resurs och inte endast som ett tillstånd där sjukdom inte är för handen kan komma att få stor betydelse för socialförsäkringen och andra anordningar inom den sociala tryggheten. Vid planeringen av sin nya verksamhetsstrategi för tiden fram till år 2000 har WHO anammat en s.k. funktionell hälsoupfattning. Hälsa är inte bara detsamma som avsaknad av sjukdom utan uttryckligen funktionsförmåga. Den sjuke är inte bara sjuklig (diseased) utan även oförmögen (disabled).

Hälsovårdens målsättning borde alltså utsträckas från sjukdomsprevention och -botande till bevarande och återställande av en människas sociala funktionsförmåga. På väg mot detta mål kommer man uppenbarligen att ställas inför ett behov att omvärdera och utveckla hälsovårdens, det sociala arbetets och socialförsäkringens relationer och samarbetsformer. Rehabiliteringen kommer då förmodligen att få en accentuerad ställning inom hälsovårdspolitikerna, och dess innehållsliga målsättning kan också antas undergå förändring. FN:s handikappår kommer troligen inte att bli ensamt i sitt slag. Snarare torde det reflektera en förhållandevis permanent utvecklingsriktning inom hälsovården, och problemet gäller inte bara de handikappade. Problemet med funktionsförmåga och -oförmåga, med deltagande och aktivitet gäller i lika hög grad t.ex.

åldringar, som är medicinskt sett friska. Vi har nu ibland oss den mest talrika skara åldringar med den bästa inkomst historien känner till. FN:s ovan behandlade målsättningsdokument gör dock, att man måste fråga sig om våra trygghetsinstitutioner motsvarar deras krav på aktivitet och socialt och kulturellt deltagande.

AKTIVITET, AUTONOMI OCH FRAMTIDA HOT

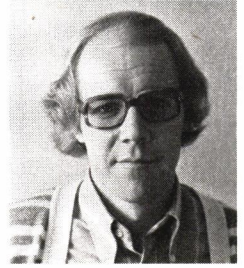
Även om idéerna om en aktiv medborgare och en trygg medborgare inte i och för sig innebär några motsättningar kommer det faktum, att den förra med sådan kraft och konsekvens framhävs i FN:s ovan behandlade målsättningsdokument, uppenbarligen att ställa trygghetsinstitutionerna inför många nya kvalitativa utmaningar. Det kommer troligen att bli nödvändigt att omvärdera familjernas, närsamfundens och medborgarorganisationernas betydelse som komplement till den officiella socialförvaltningen.

Det är egentligen också frågan om vad vi riktigt förstår med deltagande. UNRISD har i sitt forskningsprojekt rörande allmänt deltagande bl.a. frågat om vi med medborgarnas deltagande förstår deltagande i grannhjälp, s.k. talkoarbete, eller i maktutövningen. WHO:s europaområdes förberedelser för utformande av programmet "hälsa för alla år 2000" pekar snarare på deltagande i "hälsovårdstakon" i medicinalväsendets regi än i hälsovårdspolitiken. Också för pensionsanstalterna torde det vara lättare att organisera åldringars deltagande i talkoarbeten gällande anpassning till och trivsel med pensionärstillvaron.

Den sociala trygghetens idé gör det även möjligt att dryfta varför det plötsligt har blivit så viktigt med autonomi, medborgaraktivitet och participationsmöjligheter. Idén om social trygghet innebär ju inte bara det, att vi har det bra idag utan att vi borde ha det bra även nästa år och längre fram. Vår livsplan för framtiden är viktig. Den med framtiden sammanhängande känslan av osäkerhet och hot eller av säkerhet är delvis också beroende av vår förmåga att bemästra kommande situationer. Förmågan till autonomt, aktivt handlande i framtiden utgör en del

av den sociala tryggheten: en frisk människas förmåga att undvika eller bemästra de risker som är förenade med kommande situationer är större än en sjuk människas och medvetandet om att man är kapabel att klara olika tänkbara situationer i framtiden skapar en känsla av trygghet.

Autonomi och aktivitet blir också medel, genom vilka social trygghet kan uppnås. T.ex. i samband med planeringen av utbildning har det visat sig att framtiden innehåller så många osäkerhetsfaktorer, att det inte är förnuftigt att utbilda människor med tanke på ett visst slags framtid utan att man i stället borde utöka den del av utbildningen, som innehåller allmänna element som förbättrar den autonoma problemlösningsförmågan, element som kan utnyttjas i en framtid av varierande slag. Man försöker alltså skapa en beredskap, som med stor sannolikhet fungerar i alla tänkbara situationer. Det är onödigt att framhålla att denna uppgift är svår, men klara strävanden åt det här hållet kan trots allt förväntas. Vi kan också förmoda, att den accentuering av aktivitet, deltagande och autonomi, som nu kan skönjas i FN-organisationernas socialpolitiska strävanden, utgör ett nytt försök att utforma och tillämpa den sociala trygghetens idé med tanke på en framtid om vilken det är svårt att säga någonting bestämt.

MIKKO PELLINEN

I det förra numret av Arbetspension granskade jag innehållet i del I av 1980 års statistiska årsbok för arbetspensionssystemet speciellt ur 1980 års synvinkel (kapitel II). Här vill jag redogöra närmare för publikationens tidsserier (kapitel I) och dess pensionstekniska statistik (kapitel III).

Antalet i slutet av åren 1971–1980 löpande pensioner har på 10 år mer än fördubblats och är nu 569 785. Det största bidraget till ökningen har ålderspensionerna kommit med. De har 3,5-dubblats och är numera 283 166, vilket är hälften (50 %) av samtliga arbetspensioner. Att invalidpensionernas antal 2,3-dubblats (nu 176 205, 31 % av samtliga) har likaså inverkat märkbart på antalsökningen. Familjepensionerna har under den ifrågavarande tiden fyrdubblats, (nu 96 404, 14 % av samtliga), vilket visar att förmånens betydelse blir allt större; dess relativa andel har vuxit med 4 %-enheter. Ålderspensionernas andel ökade med 6 %-enheter och den relativt sett största ökningen uppvisade arbetslöshetspensionerna, vilkas antal har blivit 30 gånger större sedan år 1972 och nu är 14 014 eller drygt 2 % av samtliga. Endast invalidpensionernas andel har minskat (från 43 % år 1971 till 31 % år 1980). De relativa förändringarna per pensionslag var således

	ÅP	AP	IP	FP	Totalt*)
År 1971	44	0	43	13	100 %
År 1980	50	2	31	17	100 %

*) ÅP = ålderspension, AP = arbetslöshetspension, IP = invalidpension, FP = familjepension

Pensionsantalsökningen har varit relativt sett kraftigast inom LFöPL (till det 6-dubbla, 1980: 166 887 pensioner), näst kraftigast inom APL/FöPL-kretsen (till det 3-dubbla, 1980: 308 013 pensioner) och långsammast inom KAPL (till det dubbla, 1980: 105 885). Endast inom KAPL-kretsen fanns det år 1971 betydligt flera invalidpensioner än ålderspensioner, vilket förhållande varade fram till år 1979, då ålderspensionerna blev den största gruppen även inom denna krets.

Ålderspensionernas relativa andel var störst år

1980 inom LFöPL (57 %), där den även hade ökat kraftigast. Arbetslöshetspensionernas relativa andel var återigen störst inom KAPL (4 %), där den i sin tur hade ökat kraftigast. Inom KAPL utgjorde även invalid- och familjepensionerna de relativt sett största grupperna (34 och 23 %), likväl så, att invalidpensionernas relativa andel hade nedgått med närmare 18 %-enheter och familjepensionernas andel hade ökat med 8 %-enheter.

ANTALET ÅRLIGEN BEVILJADE PENSIONER JÄMNT

Antalet årligen beviljade pensioner förefaller att ha varit relativt stabilt. År 1971 beviljades 63 434 pensioner och år 1980 68 701 pensioner. Tidvis var det årliga antalet även större än detta. Som störst var det år 1973: 75 765 pensioner.

De årligen beviljade ålderspensionernas antal har ökat i förhållandevis jämnt takt från 24 870 år 1971 till något över 30 000. Beviljandet av arbetslöshetspension har under flera år efter varandra fördubblats sedan år 1976 och uppgick år 1980 till 7 877 pensioner. Antalet årligen beviljade invalidpensioner har sjunkit ända sedan år 1973. Nu beviljas knappt hälften (46 %) så många invalidpensioner som år 1973 (1980: 19 095 pensioner). Antalet beviljade familjepensioner har under hela 10-årsperioden varit på jämnt uppgående. År 1980 beviljades 10 920 familjepensioner. De beviljade pensionernas relativa andelar var per pensionslag följande:

	ÅP	AP	IP	FP	Totalt
År 1971	39	0	49	12	100 %
År 1980	45	11	28	16	100 %

Ålders-, arbetslöshets- och familjepensioner beviljas nu i större antal och endast invalidpensioner i mindre antal än under tidigare år.

Antalet pensioner, som årligen upphört eller övergått från ett pensionslag till ett annat, har under 10 års tid i det närmast tredubblats och var år 1980 34 233. De relativa andelarna upphörda pensioner per pensionslag hade likaså förändrats och var följande:

Statistikbok berättar: antalet löpande pensioner fördubblat på tio år

	ÅP	AP	IP	FP	Totalt
År 1971	20	0	78	2	100 %
År 1980	31	4	58	7	100 %

Invaliderpensionernas relativa andel hade även här minskat medan de övriga andelar hade ökat.

Beloppet av de *utbetalda pensionerna* har på 10 år i det närmaste 12,5-dubblats och var år 1980 4936 milj. mk. De utbetalda pensionernas relativa andelar per pensionsslag var följande:

	ÅP	AP	IP	FP	Till- läggs- skydd	Totalt
År 1971	43	0	44	11	2	100 %
År 1980	45	2	36	13	4	100 %

Invaliderpensionernas relativa andel hade minskat med 8 procentenheter och de övriga andel hade stigit med 2 procentenheter var.

Pensionernas medelstorlek hade under 10-årsperioden 1971–1980 ökat kraftigast i fråga om arbetslöshetspensionerna, till det 6,7-dubbla. De fulla invaliderpensionerna var år 1980 4,7 gånger högre än nivån år 1971, medan ålderspensionerna var 3,6 gånger och familjepensionerna 3,3 gånger högre. Här kan det nämnas att APL-indexet under samma tid hade stigit till det 3,2-dubbla från 1971 års nivå.

ORSAKERNA TILL ARBETSOFÖRMÅGA ANDRA ÄN FÖRUT

Orsakerna till arbetsoförmågan har i fråga om de vid *slutet av åren 1971–1980 löpande* invaliderpensionerna förändrats avsevärt under 10-årsperioden. År 1971 var den klart vanligaste orsaken till arbetsoförmåga sjukdomar i cirkulationsorganen, som uppträdde i över en tredjedel (35 %) av fallen. År 1980 hade denna orsaksgrupp fallit ned till andra plats och dess andel hade då sjunkit till en dryg fjärdedel (27 %). Gruppen var även den enda, där också det absoluta antalet har varit tydligt sjunkande under de senaste åren, medan antalet i fråga om de övriga grupperna har varit rätt stabilt.

Den andra i storleksordning år 1971 var sjuk-

domarna i muskuloskeletala systemet och bindväven, som stod för en knapp fjärdedel (23 %) av alla orsaker. År 1980 hade denna grupp vuxit till den absolut största invaliderpensionersgruppen, nästan en tredjedel (32 %) av samtliga orsaker. Antalsmässigt sett hade denna grupp då tredubblats sedan år 1971. De mentala rubbningarna intog tredje plats (13 %) som orsak till arbetsoförmåga år 1971. Deras antal tredubblades i det närmaste under 10-årsperioden. Deras relativa andel ökade med 3 %-enheter och de behöll sin tredje plats (16 % av samtliga) under 10-årsperioden. Också andelen fall där arbetsoförmågan berodde på yttre våld eller förgiftning ökade något fram till år 1980 (andelen 5 %). Sjukdomarna i nervsystemet och sinnesorganen förblev däremot relativt sett lika vanliga som invaliderpensionersorsaker under hela 10-årsperioden och för de övriga gruppernas vidkommande sjönk andelen med 1–2 %-enheter.

I fråga om de *årligen beviljade* invaliderpensionerna avviker invaliderpensionersorsakernas andelar från beståndssiffrorna så, att den relativa andelen (29 %) för sjukdomarna i muskuloskeletala systemet och bindväven, som under de senaste åren framträtt som den största orsaksgruppen, av totalantalet inte är lika stor, inte ens under året 1973 med dess pensionsbeviljningstopp (30 %), som i beståndsstatistiken. Å andra sidan har den relativa andelen för den tredje gruppen i ordningen, de mentala rubbningarna, ökat med 5 %-enheter (dvs. mera än t.o.m. sjukdomarna i muskuloskeletala systemet och bindväven) och var år 1980 15 %. Tumörernas andel bland de beviljade pensionerna har likaså ökat med 2 %-enheter. De övriga grupperna avvek inte väsentligt från talen för de löpande pensionerna.

De relativa andelarna för orsakerna till arbetsoförmåga

— i fråga om de löpande invalidpensionerna:

	Mentala rub- ningar	Sjukdomar i cirku- lations- organen	Sjukdomar i musku- loskeletal- systemet och bind- väven	Skador pga yttre våld eller förgiftning	Andra sjukdomar	Totalt
Sjukdomsklass	5	7	13	17		
år 1971	13	35	23	4	25	100 %
år 1980	16	27	32	5	20	100 %

— i fråga om de årligen beviljade invalidpensionerna följande:

år 1971	10	36	25	4	25	100 %
år 1980	15	26	29	5	25	100 %

PENSIONERNA ENLIGT MINIMIBELOPP OCH TILLVÄXTPROCENT

Den pensionstekniska statistiken innehåller i enlighet med sitt namn uppgifter, som ansluter sig till pensionernas tekniska struktur, bl.a. uppgifter av följande slag:

Av de 354 691 pensioner, som löpte 31.12. 1980 och i fråga om vilka pensionsfallet hade inträffat före 1.7.1975, är 77 % förenliga med minimibeloppet, medan återstoden, 23 % har tillväxt enligt 1 %. Den pension som tillväxt enligt det genomsnittliga minimibeloppet uppgick till 515 mk/mån och pensionen enligt 1 % tillväxt var 849 mk/mån. Av de vid statistikårets slut löpande 215 229 pensioner, där pensionsfallet hade inträffat 1.7.1975 eller därefter, utgick 65 % med minimibeloppet och var i genomsnitt 730 mk/mån medan återstoden 35 %, hade tillväxt enligt 1,5 % och uppgick till i genomsnitt 1 212 mk/mån.

I ARBETSPENSIONERNA INGÅENDE BARNTILLÄGG

Om en pensionstagare har ett barn under 18 år att försörja, betalas till pensionen ett barn tillägg, vars storlek är beroende av pensionstagarens ålder. För två eller flera barn är tillägget dubbelt så stort som för ett barn. I slutet av år 1980 ingick barn tillägg i 37 619 pensioner, av vilka 89 % var invalidpensioner. Det genomsnittliga barn tillägget var för invalidpensionernas vidkommande 163 mk/mån, för arbetslöshetspensionerna

158 mk/mån och för ålderspensionerna 200 mk/mån. År 1980 utbetalades i barn tillägg sammanlagt 81,6 milj. mark.

ARBETSPENSIONER SOM PÅVERKATS AV ARBETSLÖSHETSTID

Vid uträknande av beloppet av pension enligt APL eller KAPL kan arbetslöshetstid under vissa förutsättningar beaktas. I slutet av år 1980 fanns det 38 393 löpande pensioner, som var förhöjda med arbetslöshetstillägg. Av dem var 43 % invalidpensioner, 11 % arbetslöshetspensioner, 32 % ålderspensioner och 14 % familjepensioner. Antalet pensioner, i fråga om vilka beaktande av arbetslöshetspensioner hade omvandlat en fribrevspension till heffektiv pension, var i slutet av statistikåret 1 924 och av dem var närmare hälften (49 %) arbetslöshetspensioner.

PGA SAMORDNING NEDSÄTTA PENSIONER

Samordningsbestämmelserna innebär att en persons pension begränsas till högst 60 procent av den högsta lönen eller arbetsinkomsten. Vid slutet av år 1980 fanns det 11 349 löpande pensioner, som hade blivit nedsatta på grund av samordningsbestämmelserna. Av dessa pensioner var drygt hälften (60 %) invalidpensioner. Den genomsnittliga minskningen på grund av samordning var i fråga om en persons pensioner från PSC-systemet 25,2 % eller 399 mk/mån.

Arbetsgivares socialförsäkringsavgifter år 1982

Bestäms på den lön från vilken förskottsskatt skall innehållas.

1. Socialskyddsavgift	6,975—7,975 %
— Folkpensionsavgift *)	4,625—5,625 %
— Sjukförsäkringsavgift	2,35 %
— Barnbidragsavgift	uppbärs ej
*) Folkpensionsavgiften är graderad enligt företagets kapitalintensitet.	
2. Arbetspensionsförsäkringsavgift	
APL-avgift	12,4 % (APL-avgiften fastställs dock särskilt för varje arbetsgivare som har minst 50 arbetstagare i sin tjänst.)
KAPL-avgift	12,3 %
3. Olycksfallsförsäkringsavgift *)	varierar beroende på olycksfallsrisken i yrket. För stora och medelstora arbetsgivare är avgiften individuell. Den genomsnittliga försäkringsavgiften är ca 1,25—1,30 %. I fråga om vissa, i allmänhet lågavlönade yrkesgrupper, t.ex. hembiträderna, är avgiften fast.
*) Olycksfallsförsäkring behöver inte upptas av sådan arbetsgivare, som under ett kalenderår anlitar främmande arbetskraft för arbete i 12 dagars tid eller mindre.	
4. Arbetslöshetsförsäkringsavgift	0,4 %
— uttas i anslutning till olycksfallsförsäkringsavgiften	likväl minst 16,50 mk
— inkluderar avgångsbidragsavgift om ca 0,05 %	
5. Grupplivförsäkring	0,14 %
— betalas i anslutning till olycksfallsförsäkringsavgiften ...	likväl minst 30,10 mk

Begränsar tidigare, laga kraft vunna avgöranden i ett invalidpensionsärende pensionsnämndens rätt att pröva besvär?

ANJA MUSAKKA

I pensionsnämnden har under årens lopp förts en livlig debatt om den begränsande effekten av tidigare beslut i ett invalidpensionsärende när ärendet upptas till ny behandling. Här vill jag närmast berätta litet om de problem som uppstått och om de olika lösningsalternativ som föreslagits. Något "rätt" svar på frågorna har jag ingen som helst ambition att komma med. Jag behandlar frågan enbart med tanke på arbetsförmåga och befattar mig inte med pensionsgrunderna, även om liknande funderingar kunde ägnas åt behandlingen av grunderna för ett beslut om fortsatt utbetalning av invalidpension.

Med laga kraft förstås den egenskapen hos ett domstolsavgörande, att ändring i avgörandet inte mera kan sökas med tillhjälp av de ordinära fullföljdsmedlen. Den viktigaste effekten av att en dom vunnit laga kraft är den s.k. rättskraftseffekten, som i sin tur betyder att såväl domstolen som parterna vid en eventuell ny rättegång är bundna av det föregående domstolsavgörandet. Ett käromål, som avgjorts genom en laga kraft vunnit dom, kan inte upptas till ny prövning. Laga kraft och rättskraft anknyter till varandra så, att frågan om en doms rättskraft avgörs på basen av om den vunnit laga kraft. I ett invalidpensionsärende blir rättskrafteffektsfrågan aktuell när en arbetstagare på nytt ansöker om pension efter det att ett avgörande härom redan träffats vid pensionsanstalten, i pensionsnämnden eller till och med i försäkringsdomstolen. Har rätten till invalidpension för tiden före beslutet redan genom det tidigare avgörandet blivit avgjord på ett för det på nytt beslutande organet och pensionssökanden bindande sätt?

DET AVGÖRANDE ORGANETS KARAKTÄR

När man på praktisk nivå försöker bedöma i vilken mån tidigare avgöranden är bindande vid en senare handläggning, kan det vara skäl att först granska de avgörande organets karaktär. Ovan sades ju att rättskraft är någonting som har bindande effekt i fråga om ett domstols avgörande vid ny rättegång. När en arbetstagare vill förverkliga sin pensionsrätt, anhängiggör han en pensionsansökan, varvid ärendet i första hand avgörs av en pensionsanstalt. Bör denna pen-

sionsanstalt betraktas som en domstol då den utfärdar sitt beslut? Alla torde vara eniga om att en pensionsanstalt inte kan betraktas som ett utomstående, opartiskt organ, som på ett objektivi- tätt sätt skulle avgöra ett ärende gällande två tvistande parter. Pensionsanstalten är ju visserligen skyldig att utfärda sitt beslut med stöd av stadgandena i arbetspensionslagarna, men i vilken egenskap gör den det?

Om man granskar frågan som en fråga om hur gränsen skall dras mellan ett privaträttsligt tvistemål och ett förvaltningsvistemål, kan det konstateras, att saken när det gäller ett privat- rättsligt rättsförhållande i första hand kan ordnas genom ett avtal mellan parterna. Genom arbetspensionsstadgandena har såväl villkoren för beviljande av pension som pensionens storlek fastslagits med sådan exakthet, att det knappast finns något utrymme för avvikelser på basen av ett avtal mellan pensionsansökanden och pensionsanstalten. I ett förvaltningsrättsligt rättsförhållande utgör en förvaltningsmyndighets åtgärd i allmänhet den enda möjligheten att ordna ett enskilt fall. Så kan inte heller ett pensions- ärende ordnas på annat sätt än genom "pensionsmyndighetens" åtgärd, dvs. beslut. I ikraft- trädelsestadgandet i APL stadgas, att social- och hälsovårdsministeriet skall vidta åtgärder för la- gens verkställighet, medan pensionsanstalterna har fått sina befogenheter genom lagstiftningen. Även övervakningen av att pensionslagarna iakttas ankommer på ovannämnda ministe- rium. De medel pensionsanstalterna behöver för sin verksamhet insamlar anstalterna där- emot av bl.a. arbetsgivarna. Här måste dock de pensionsanstalter, som bedriver LFöPL- och FöPL-verksamhet, avskiljas till en särskild grupp, eftersom de får en del av sina medel direkt från ett offentligt rättsligt samfund. Även i de sistnämnda pensionsanstalterna betalas tjänstemännens löner likväl av pensions- anstalten, som också tillsätter dessa tjänstemän. Verksamheten vid ett privat försäkringsbolag, som bedriver pensionsförsäkringsverksamhet, har dock så många egenskaper som är känne- tecknande för förvaltningsområdet, att ett pen- sionsavgörande av ett sådant bolag kunde be- traktas som ett förvaltningsavgörande. Karaktär

av domstol kan en pensionsanstalt dock inte anses ha. För att göra saken mera komplicerad kan man dock fråga sig, om inte Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt och Arbetspensionskassan samt de pensionsanstalter, som avgör företarpensionsärenden, borde ha en annan ställning än de andra bolag, som har pensionsförsäkringsverksamhet, eftersom bolagen med företarpensionsärenden får en del av sina medel av staten medan Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt och Arbetspensionskassan har tillkommit direkt genom lagstiftning.

Pensionsnämnden har genom lag blivit ett på samma sätt som en domstol organiserat organ, som såsom utomstående och opartisk avgör tvistemål mellan olika parter. Dess ledamöter utnämns av social- och hälsovårdsministeriet och verksamhetskostnaderna betalas av den lagstadgade Pensionskyddscentralen på grund av stadganden i lag. Pensionsnämnden är alltså ett lagstadgat organ för besväröförandet enligt arbetspensionslagarna, och dess verksamhetsgrund är sålunda offentligrättslig. I lagen stadgas likaså, att pensionsnämndens slutliga beslut kan verkställas såsom en laga kraft vunnen dom i ett tvistemål, såvida inte annat stadgas. Verkställighetseffekten är i själva verket en egenskap som i allmänhet endast tillkommer en dom. Riksdagens justitieombudsman har dessutom ansett, att pensionsnämnden i sådan utsträckning har karaktär av myndighet, att han har möjlighet att blanda sig i frågan om pensionsnämndens avgörandens lagenlighet, vilket han inte kan göra i fråga om pensionsanstalterna. Vad slutligen försäkringsdomstolens karaktär som avgörande organ beträffar behöver man inte komma med några gissningar. Försäkringsdomstolen måste tvevelsutan betraktas som en domstol.

BESLUT: FÖRVALTNINGSAVGÖRANDE ELLER AVGÖRANDE I ETT PRIVAT- RÄTTSLIGT TVISTEMÅL?

Försäkringsdomstolen är en specialdomstol för privaträttsliga tvistemål och den handlägger ärenden rörande social trygghet, som den fått sig förelagda. Pensionsnämnden och i lägsta instans pensionsanstalten behandlar samma ärenden. Man kan fråga sig om ett ärende från att eventuellt ha tillhört förvaltningslagskipningens område vid övergången från ett handläggande organ till ett annat, från den lägsta instansen till en besvärinstans, omvandlas till ett privaträttsligt tvistemål. Om en sådan omvandling anses ske, var sker den i så fall? Är det när besvären kommer till pensionsnämnden eller först vid försäkringsdomstolen?

Det har allmänt ansetts, att en pensionsan-

stalts avgörande utgör s.k. bunden förvaltningsverksamhet eller åtminstone ett därmed jämställbart förfarande. Då en förvaltningsmyndighets avgörande kan få rättskraft och en pensionsanstalts avgörande jämställs med ett sådant skulle detta medföra, att även en pensionsanstalts avgörande får rättskraft. Försäkringsdomstolen har dock inte godkänt detta utan ansett, att en pensionsanstalts beslut inte får rättskraft i samma mening som ett förvaltningsbeslut. (FD:s utslag 2991/65/387, där FD konstaterat, att en pensionsanstalts avböjande beslut i ett arbetspensionsärende inte ger pensionsanstalten rätt att underlåta att uppta en ny ansökan till prövning.) Genom ett specialstadgande har pensionsanstalterna dock förbjudits att ändra beslut till den försäkrades nackdel (21 a § 2 mom. APL).

Om pensionsnämndens beslut har försäkringsdomstolen däremot ansett att de får rättskraft, och ett ärende som en gång blivit avgjort i pensionsnämnden kan sålunda inte upptas till ny behandling, såvida inte ny utredning åberopas som stöd för ansökan, varvid det blir frågan om rättelse. (FD:s utslag 1495/66/1239 i ett ärende där en pensionsanstalt underlåtit att uppta en förnyad pensionsansökan till prövning, emedan i ärendet redan förelåg ett beslut av pensionsnämnden; pensionsnämnden förkastade besvaren och FD gav sin välsignelse åt pensionsnämndens beslut.) Att försäkringsdomstolens utslag har rättskraftseffekt är självklart.

I detta sammanhang kan man även fråga sig vilken betydelse pensionsanstalternas beslut innebärande partiellt beviljande har. Frågan blir aktuell i sådana fall, där en pensionsanstalt endast beviljat delpension och pensionstagaren inte överklagat för att få full pension. Kan man i samband med en ny ansökan gällande full pension pröva ärendet som om pensionsanstaltens beslut inte hade blivit bindande till den del det gällt full pension? Oftast är det frågan om ett med anledning av en ny ansökan givet beslut rörande ändrad arbetsförmåga i enlighet med 5 b § 3 mom. APL, över vilket pensionstagaren besvärar sig med yrkande av full pension eventuellt redan från och med den första ansökningen. I praktiken har jag inte märkt att sådana ärenden i allmänhet skulle prövas retroaktivt utan i stället brukar de betraktas uttryckligen som ett förändrat läge, varvid den i ovannämnda paragraf ingående sexmånadersgränsen innebär en begränsning för retroaktivt beviljande av pension.

HAR ETT INVALIDPENSIONSÄRENDE REDAN AVGJORTS MED RÄTTSKRAFT?

Man kan väl tänka sig att arbetsoförmåga är ett

föränderligt begrepp och att en berörd part kan söka pension på nytt med nytt bevismaterial, varvid det vore frågan om ett nytt ärende och en ny arbetsförmåga, i fråga om vilket inget avgörande med rättskraft träffats, varvid ärendet kunde upptas till behandling utan hinder av eventuella tidigare avslagsbeslut (t.o.m. beslut av försäkringsdomstolen).

Det har anförts, att inte ens försäkringsdomstolens tidigare beslut utgör något hinder för retroaktivt beviljande av pension, utan att begränsningen tillkommer på grund av förbudet mot att bevilja pension för längre tid bakåt i tiden än ett år räknat från inlämnandet av en ny ansökan. I samma sammanhang har det konstaterats, att man, om man vill göra någonting åt ett ärende, där frågan om arbetsförmåga redan blivit avgjord och beslut utfärdat, endast kan göra det om förutsättningar för hävande av domen föreligger, vilket innebär att det tidigare beslutet borde basera sig på oriktig eller bristfällig utredning eller borde vara uppenbart lagstridigt. En sådan tolkning torde man dock inte ha anammat på det praktiska planet, utan ett avgörande rörande arbetsförmåga har ansetts vara bindande och om ny utredning framläggs för denna retroaktiva tid är det frågan om ett fall av rättelse vid pensionsanstalten.

Det förefaller dock som om man inte var riktigt överens om en pensionsanstalts möjlighet att behandla ett ärende på nytt i det fall att ett beslut av pensionsnämnden eller försäkringsdomstolen redan föreligger i ärendet. En del lagtillämpare anser, att pensionsnämndens och försäkringsdomstolens beslut blir så bindande, att en pensionsanstalt inte med stöd av 21 a § 2 mom. APL kan ändra det ens till förmån för sökanden. Vederbörande har även möjlighet att ansöka om hävning hos försäkringsdomstolen för att få sin rätt förverkligad.

På senare tid har försäkringsdomstolen faktiskt med stöd av nya utredning undanröjt pensionsnämndens beslut i ett invalidpensionsärende i flera olika fall. Genom ett utslag 22. 1. 1981 (nr 5318/80/131) har försäkringsdomstolen undanröjt ett eget tidigare utslag med konstaterande av att angående sökandens hälsotillstånd företetts ny utredning av betydelse för avgörandet. När är det då frågan om ny utredning, som skulle ge rätt till ny handläggning av ett ärende? Räcker det med enbart ett nytt intyg, även om det inte skulle innehålla någonting sådant, som man inte visste redan vid den tidigare behandlingen? Svar på denna fråga får man genom sistnämnda beslut av försäkringsdomstolen, där det konstaterats att ny utredning av betydelse för avgörandet företetts. En sökande måste alltså kunna

förete någonting sådant för retroaktivitetstiden, som inte företetts tidigare och på basen varav det kan anses att det tidigare beslutet har grundat sig på bristfällig utredning.

TIDPUNKTEN FÖR PENSIONENS BEGYNNANDE

Jag nämnde redan den lösningsmodell, enligt vilken invalidpension, som söks på basen av ny utredning, kan beviljas med anledning av denna nya ansökan retroaktivt för ett års tid utan att ens ett tidigare beslut av försäkringsdomstolen ställer några hinder i vägen. Om man vill bevilja pension för längre tid än ett år bakåt i tiden, borde förutsättningar för hävande av dom föreligga och dessutom skulle det förutsättas att pensionsanstalten har prövat ärendet på denna grund såsom en rättelse. Pensionsnämnden kan ju inte såsom första instans pröva en ansökan om rättelse (se FD:s utslag nr 8684/72/186).

Försäkringsdomstolen har i sitt utslag nr 11134/79/2121 av 30. 10. 1980 funnit, att pension kan beviljas på basen av den första ansökan i det fall att i ärendet endast finns pensionsanstaltens tidigare beslut eller till och med ett beslut av pensionsnämnden, enligt vilket besvär i pensionsärendet lämnats oprövade på grund av försening. Om det alternativ, där frågan om arbetsförmåga anses ha blivit avgjord redan på basen av en tidigare ansökan och pension söks på nytt på basen av ny utredning i fråga om denna avgjorda del, har tre olika lösningsmodeller getts.

Enligt den första modellen begränsar pensionsanstaltens, pensionsnämndens och försäkringsdomstolens beslut en retroaktiv prövning av ett pensionsärende och ärendet kan således inom ramen för normala besvär endast prövas framåt från varje tidigare besluts utfärdande. För tidigare tid är det då frågan om en rättelsesituation. Enligt den andra modellen har endast pensionsnämndens och försäkringsdomstolens beslut ovan avsedd hindrande effekt. Förespråkarna för det tredje alternativet anser återigen, att endast försäkringsdomstolens beslut får rättskraft och förhindrar en ny handläggning av ett ärende.

Gemensamt för alla dessa tre lösningsmodeller är, att en pensionsanstalt när ett beslut anses ha fått rättskraft, dvs. när det har den effekten att det förhindrar en följande behandling, såsom första instans bör utfärda ett beslut gällande tiden före det tidigare beslutet. Annars kan ärendet inte prövas i pensionsnämnden utan måste överföras till pensionsanstalten såsom en rättelseansökan att där i första instans behandlas såtillvida som pensionsanstalten, såsom jag tidigare nämnde, ges rätt att behandla ärendet såsom rättelse.

PENTTI KOIVISTOINEN

Försäkringsdomstolens utslag

*AVLÄGSNANDE AV UPPGIFTER OM
ARBETSFÖRHÅLLANDE UR REGISTRET*
Försäkringsdomstolens utslag nr 588/80/1756
Utfärdat 30. 9. 1981 (PSC 7379)

Ett förlagsbolag hade på basen av förlagsavtal som ingåtts sedan år 1945 publicerat en författares verk. Från och med år 1969 hade bolaget följt noggrannare med författarens verksamhet och börjat ge direktiv och välja ämnen för böckerna. Arvodet för författarens arbete hade betalats så, att en del utgjorts av en överenskommen månadslön och en del av ett arvode som betalats efter redovisning, förutsatt att det totala beloppet av de av förlagsavtalen förutsatta arvoden överstigit den överenskomna årslönen.

Bolaget hade försäkrat författaren i enlighet med APL räknat från 1. 1. 1969. Pensionsanstalten hade dessutom år 1970 fastställt FöPL-arbetsinkomst för honom på basen av samma författarverksamhet uppgående till 20 000 mark om året räknat från 1. 1. 1970. Arbetsinkomsten justerades genom ett beslut 3. 12. 1976 till 22 000 mark räknat från 1. 1. 1977. Enligt skatteuppgifterna uppgick författarens totalförtjänster från bolaget under de två närmast föregående åren till över 120 000 mark om året.

Mot slutet av år 1979 hade pensionsanstalten med åberopande av pensionsnämndens beslut i ett ärende rörande en annan författare som arbetat på basen av ett liknande avtal med ett förlagsbolag meddelat att författarens APL-arbetsförhållande skulle avlägsnas ur registret över arbetsförhållanden. På författaren skulle även till denna del tillämpas FöPL. Pensionsanstalten uppmanade författaren att anhålla om att FD skulle undanröja anstaltens arbetsinkomstbeslut. Efter detta skulle det vara möjligt för pensionsanstalten att från första början fastställa en större arbetsinkomst, där även förtjänsten från det ur registret över arbetsförhållanden avförda APL-arbetsförhållandet skulle bli beaktad, för författaren. Författaren anhöll i januari 1980 om undanröjande av de ifrågavarande arbetsinkomstbesluten. Ansökan inkom inom besvärstiden för ett av pensionsanstalten samma månad postat ålderspensionsbeslut, där pension hade beviljats enbart på basen av den fastställda arbetsinkomsten, trots att författaren tidigare skrift-

ligen fått bekräftelse på att han skulle komma att få pension enligt såväl APL som FöPL.

FD prövade inte det äldre arbetsinkomstbeslutet, emedan ansökan inte gjorts inom fem år från det beslutet vunnit laga kraft och då några synnerligen vägande skäl inte hade anförts för prövning av beslutet. Emedan det äldre beslutet sålunda skulle iaktas såsom varande laga kraft vunnit, förkastade FD även yrkandet på undanröjande av beslutet 3. 12. 1976. FD ansåg att besvärsskriften även innehöll besvär över ålderspensionsbeslutet och överförde till denna del ärendet till pensionsnämnden för behandling.

INGEN GARANTI FÖR ATT UPPGIFTERNA I REGISTRET ÖVER ARBETSFÖR- HÅLLANDEN ÄR PERMANENTA

Fallet är ett utmärkt exempel på i vilken situation man kan hamna för att uppgifterna i registret över arbetsförhållanden inte har garanterats någon som helst permanent. Registrets uppgifter baserar sig på pensionsanstaltens meddelanden. En pensionsanstalt kan återta en anmälan till registret på exempelvis den grund, att en verksamhet i ljuset av ett precedensfall i en rättsmedelsinstans inte bör anses såsom ett arbetsförhållande, såsom i det här beskrivna fallet skedde. Över en sådan åtgärd får den berörda personen inget beslut, som han skulle kunna överklaga. En arbetstagar har alltså inte tillräckliga garantier för att de uppgifter om arbetsförhållanden, som finns upptagna i ett av honom beställt pensionsutdrag, återfinns där även i framtiden. En retroaktiv ändring av författarens arbetsinkomst så, att förtjänsterna för den arbetsperiod som i tiden betraktats som ett arbetsförhållande skulle beaktas i hans arbetsinkomst är enligt lagen inte möjlig utan att arbetsinkomstbesluten undanröjs. Då FD inte undanröjde arbetsinkomstbesluten, har författaren hamnat i en situation, där hans pension är mindre än hälften så stor som den hade varit utan att arbetsförhållandet avlägsnats ur registret.

Genom besvär hos pensionsnämnden kan laget inte ändras, såvida pensionsnämnden är av samma mening som den varit förut då den haft att avgöra vilken lag som skulle tillämpas på verksamhet av motsvarande slag.

För att undvika liknande situationer i framtiden är det meningen att den med fallet sammanhängande problematiken skall upptas till behandling i den i anslutning till Pensionsskyddscentralen verkande tolkningsgruppen, där även pensionsanstalterna är representerade.

GALLUP-INTERVJUARE I ARBETSFÖRHÅLLANDE

*Försäkringsdomstolens utslag nr 11989/79/2242
Utfärdat 25. 11. 1981 (PSC 6285)*

En person hade sedan år 1970 och från och med år 1972 upprepade gånger utfört intervjuarbeten för Finska Gallup Ab:s räkning. Hon hade särskilt kommit överens med bolaget om varje intervjuarbete. Lönen hade bestämts på basen av antalet intervjuer så, att ett visst belopp hade betalats per intervju. Bolaget hade utbildat henne för uppgiften och också försett henne med intervju material och intervju personernas namn eller intervjuobjekten. Hon hade haft ett bestämt intervjuområde, och hon hade inte haft rätt att anlita ett biträde eller ta en ställföreträdare utan att höra bolaget. Hon hade samtidigt utfört ett liknande arbete för ett annat företag i samma bransch. Rese-, telefon- o.a.dyl. kostnader i anslutning till arbetet hade ersatts särskilt. Semesterersättning och socialskyddsavgifter hade också betalats. Personen i fråga bad PSC avgöra huruvida på henne på basen av det ovannämnda arbetet borde tillämpas APL eller FöPL.

PSC fann i sitt beslut 11. 7. 1979 i överensstämmelse med vad den funnit tidigare i fråga om Finska Gallup Ab:s intervjuare, att vederbörande var att betrakta som företagare, varvid FöPL skulle tillämpas.

Personen i fråga besvarade sig hos pensionsnämnden, som bestämde att APL skulle tillämpas på henne. FD ändrade inte det överklagande beslutet med anledning av besvär från PSC.

ARBETSGIVARENS LEDNINGS- OCH ÖVERVAKNINGSRÄTTTS TILLRÄCKLIGHET AV CENTRAL BETYDELSE VID TILLÄMPNINGSAVGÖRANDET

Vid övervägande i sådana fall, som medger tolkning, av frågan om kännetecknen på ett arbetsförhållande existerar blir ofta förekomsten av

arbetsgivarens lednings- och övervakningsmakt en stötesten. Förekomsten av denna makt letar man efter både i avtal mellan två parter och i de faktiska arbetsförhållandena. I praktiken brukar man i ett material hitta både ett stort antal omständigheter, som pekar på att en sådan makt förekommer, och ett stort antal omständigheter, som måste tolkas på motsatt sätt. Omständigheterna av bägge slagen kan inkludera olika faktorer, vilkas viktvärden kan variera betydligt. Avgörandet måste alltid i sista hand göras på basen av en totalvärdering. Det avgörande är alltså om de omständigheter, som talar för att lednings- och övervakningsmakt föreligger, som helhet väger mera än de omständigheter som pekar i motsatt riktning.

Det relaterade FD-ställningstagandet måste givetvis iakttas, när det är fråga om andra intervjuare med motsvarande villkor. Då det emellertid förekommer skillnader i intervjuarnas arbetsvillkor, kan FD:s ståndpunkt inte tillämpas på alla andra intervjuare. PSC har förutom beträffande Finska Gallup Ab utfärdat ett avgörande i fråga om sex andra firmors intervjuare. I fyra av dessa fall har intervjuaren ansetts stå i arbetsförhållande och i två av fallen har företagarverksamhet ansetts föreligga.

Här kan det nämnas att s.k. intervjuare-agenter i allmänhet av PSC ansetts som företagare. Härvid är det fråga om personer, som utför intervjuer för t.ex. något uppslagsverk och samtidigt försöker sälja verket.

ILKKA SAVOHEIMO

Av Pensionskyddscentralen givna tillämpningsavgöranden och utlåtanden

MISSIONSARBETARNAS PENSIONSSKYDD

Personer som hör till olika religiösa samfund och föreningar arbetar med missionsarbete både i Finland och utomlands. Om dessa personer används bl.a. beteckningarna evangelist, missionär och resepredikant. PSC har flera gånger avgett utlåtande om pensionsanordningarna för dessa personer. För att saken skall bli känd kan det vara skäl att ta upp frågan även i denna spalt.

Vid övervägandet av pensionsskyddets anordnande måste följande faktorer beaktas.

- utgör missionsarbetet i allmänhet förvärvsarbete
- sker verksamheten under någon annans ledning och övervakning
- betalas för arbetet en penningförmån som måste betraktas som lön.

I allmänhet har missionsarbetarna själva sökt sig till missionsarbetet, och de ser sin verksamhet som en kallelsegärning och inte som förvärvsarbete, eftersom verksamheten inte syftar till ekonomisk nytta utan har helt andra syften. Det normala är ju att en arbetsgivare, som låter en annan arbeta för sig mot vederlag, vill ha ekonomisk nytta av arbetet.

Missionsarbetarnas sätt att söka sig till missionsarbetet, verksamhetens art och förhållandena i själva missionsarbetet får den effekten, att de kontakter som upprätthålls med missionsarbetarna inte heller uppfattas som åtgärder inom ramen för en arbetsgivares lednings- och uppsiktsverksamhet.

Tolkningssvårigheter förekommer även när det gäller att avgöra om det penningbidrag som ges till en missionsarbetare bör betraktas som lön. Lön anses i vanliga fall utgöra ersättning för utfört arbete och inte som ett bidrag, varmed en arbetsgivare deltar i en arbetstagares och dennes familjs underhåll. Penningsbidrag till en missionsarbetare är ofta endast avsett för arbetstagarens och hans familjs utkomst, men arbetstagaren får inte alltid något bindande löfte om regelbundna bidrag.

ARBETE I ARBETSFÖRHÅLLANDE?

Allt det ovan relaterade har gjort att det varit oklart om en missionsarbetare arbetar i ett arbetsförhållande och hur hans pensionslön skall

räknas i det fall att det faktiskt är frågan om ett arbetsförhållande. Det kan därför vara skäl att redogöra för PSC:s senaste utlåtande i denna fråga. Utlåtandet gavs 28. 10. 1981 och är alltså tämligen färskt.

En i Finland verksam förening, som representerar en internationell missionsorganisation, bad PSC om utlåtande därom hur missionsarbetarnas pensionskydd borde ordnas och vilka förtjänster som borde hänföras till pensionslönen. Föreningen har finländska medlemmar, som arbetar utomlands i missionsarbete. Arbetsperioderna i utlandet är normalt tre år med ungefär ett års vistelse i Finland mellan missionsperioderna.

Den internationella föreningen fungerar enligt den principen, att lön inte skall betalas till medlemmarna och motsvarande organisation i Finland iakttar samma princip. Därför är varje medlem själv ansvarig för finansieringen av kostnaderna för sitt arbete. I praktiken har finansieringen av de finländska missionsarbetarnas arbete ordnats på följande sätt:

- någon annan organisation som utför missionsarbete har godkänt en medlem av föreningen som sin egen missionsarbete och betalar lön till honom och sköter den lagstadgade försäkringen
- utöver den ovannämnda lönen kan en medlem få donationer av privatpersoner
- en medlem har en understödande garanti-krets bestående av privatpersoner som stöder medlemmens arbete genom donationer av privata medel.

PSC fann i sitt utlåtande att missionsarbetarna omfattades av APL och att pensionsanordningarna för dem borde ske på följande sätt. När en medlem av föreningen är i tjänst hos någon annan organisation, som utför missionsarbete, är det sistnämnda organisation som skall svara för att den lagstadgade sociala tryggheten blir ordnad. När en missionsarbetare återigen är i tjänst hos den förening, som bett om PSC:s utlåtande, är det denna förening som skall anordna APL-pensionskyddet för arbetstagaren. I sådana fall där en medlem av föreningen samtidigt får understöd både genom denna förening och av någon annan organisation, som utför missions-

arbete, ansvarar bägge samfunden gemensamt för att arbetstagarens pensionsskydd blir ordnat.

Såsom APL-lön anses alla de pengar som i form av bidrag eller understöd kanaliseras till en missionsarbete via ett samfund. Om man kommit överens om att vederlaget för arbetet delvis eller helt och hållet skall bestå i frivilliga gåvor via samfundet, anses även inkomsten av dessa som APL-lön. I detta sammanhang kan det vara skäl att nämna att HFD i ett avgörande (D:2359/11/79) har ansett, att ett mat- och klädbidrag, som en evangelist fått av andra medlemmar av sitt samfund, utgjort inkomst av beskattningsbart arbete, emedan bidragets främsta syfte måste anses ha varit att understöda evangelistens arbete.

TILLÄMPNINGEN AV APL VID UTFÖRANDE AV DIPLOMARBETE I ANSLUTNING TILL STUDIER

I synnerhet utförandet av det diplomarbete, som krävs i samband med tekniska studier, förutsätter ofta att studeranden arbetar hos något bolag. Arbetet utförs delvis i högskolans lokaler och delvis i bolagets. När man kommer överens om ett sådant arbete brukar man inte tänka på att utreda om arbetet kommer att utföras inom ramen för ett arbetsförhållande, i vilket fall arbetsgivaren vore skyldig att anordna ett pensionskydd för arbetstagaren. Från bolagets sida anser man i regel att arbetet inte utförs i arbetsförhållande, eftersom bolaget inte deltar i ledningen och övervakningen av undersökningen i fråga, utan denna skyldighet i första hand ankommer på högskolan oberoende av var det praktiska arbetet i anslutning till ett lärdomsprov utförs. Övervakningen och ledningen av undersökningsarbetet anses ankomma på vederbörande högskola och bolaget ger endast studeranden möjlighet att utnyttja bolagets apparater och utrymmen.

PSC har betts om utlåtande av den anledning att en studerande, som gjort ett diplomarbete, har ansett att han stått i arbetsförhållande till ett bolag. Arbetsförhållandena har varit sådana, att han tyckt sig ha belägg för sitt påstående. Studeranden har delvis utfört sitt arbete i bolagets lokaler. Han har fått hjälp av bolagets funktionärer och han har också delvis kunnat utnyttja bolagets arbetsredskap och material. Bolaget har också ansetts dra nytta av resultatet av hans arbete.

Här följer en redogörelse för fallet, där det ansågs vara frågan om ett arbetsförhållande (PSC:s utlåtande 14. 10. 1981).

Studeranden fick arbetet så, att industriföretaget i fråga genom en annons på universitetets

anslagstavla sökte en teknologie studerande för flödesmätningar gällande flytande svavel på bolagets fabrik. Arbetet skulle enligt bolagets erbjudande kunna utgöra ett diplomarbete och bolaget utfäste sig att betala lön för arbetet. Den som utsågs till uppgiften skulle i sitt undersökningsarbete få hjälp av en tekniker och en montör. Bolaget övervakade arbetets framskridande på fabriken. Universitetet lade sig inte i undersökningsarbetet. Den behövliga apparaturen byggdes i universitetets utrymmen, där även laboratorierna gjordes. Bolaget svarade för apparatanskaffningarna. De egentliga mätningarna gjordes på fabriken, varefter det egentliga diplomarbetet skrevs i universitetets utrymmen utgående ifrån mätningarna.

Lönen utbetalades månatligen och skatten innehölls med hjälp av skattebok. Semesterersättning betalades däremot inte. Enligt bolagets mening stod studeranden inte i arbetsförhållande till bolaget. Det var i första hand universitetets sak att övervaka och leda arbetet. Bolaget bistod endast studeranden så att han skulle uppnå målet och det var inte bolaget som drog den omedelbara nyttan av hans arbete. Bolaget träffade inget arbetsavtal med studeranden och han blev inte delaktig av bolagets sociala tjänster.

PSC ansåg i sitt utlåtande, att studeranden hade stått i arbetsförhållande till bolaget medan han utförde flödesmätningarna gällande flytande svavel såsom sitt diplomarbete på bolagets fabrik. Enligt den utredning som gjorts arbetade studeranden enligt PSC:s mening i bolagets tjänst mot vederlag och under bolagets ledning och övervakning. Dessutom ansåg PSC att bolaget hade haft direkt nytta av resultatet av studerandens arbete.

Det ovan sagda innebär inte, att man alltid skulle anse att den som utför ett diplomarbete står i arbetsförhållande. I det här fallet förelåg det emellertid en mängd omständigheter, som är karaktäristiska för ett arbetsförhållande. Varje fall måste dock utredas för sig, in casu, och det har även hänt att slutresultatet blivit det motsatta.

ARJA SANKARI

Rekommendationer av konsultativa kommissionen för invaliditetsärenden

*Uppskattning av lantbruks-
företagares arbetsförmåga
(Protokoll 27/81, punkt 5)*

LÄGENHETEN EJ ODLAD EFTER ÅR 1978

Den 53-åriga husbonden på en odling är försäkrad för LFöPL-verksamhet från ingången av år 1970. Den för honom fastställda arbetsinkomsten har justerats ett flertal gånger på grund av arealförändringar och för att värdinnan börjat uppbära invalidpension år 1977. Enligt de senaste uppgifterna har lägenheten 14 ha åker och 77 ha skog. Åkrarna har inte odlats efter år 1978, och sommaren 1979 var de utarrenderade till främmande människor. Boskapen såldes i januari 1979, och vid samma tidpunkt har husbonden har meddelat att han upphört att arbeta och blivit arbetsoförmögen. Arbetspension har han sökt ett par månader senare.

RYGGBESVÄR REDAN PÅ 1969-TALET

Det ryggonda som husbonden lidit av i långa tider har förvärrats under de senaste åren och värken har börjat stråla ned i de nedre extremiteterna. Symtomen har även omfattat huvudvärk och värk i nacken och skuldrorna. En undersökning, som utfördes i juni 1980 av en ortoped, har inte gett några klara resultat. De kraftiga subjektiva symtomen och de kliniska undersökningsresultatet motsvarade inte helt varandra. Övriga läkarutlåtanden rörande sökanden är allmänt hållna. Enligt resultaten av ett test, som utförts av en psykolog, är sökanden saklig och vaken, även om en viss depressivitet kan förmärkas hos honom. Värdinnans psykiska sjukdom försvårar förhållandena i hemmet. Familjen har en 13-årig son.

FOLKPENSION BEVILJAD, LFöPL-PENSIONSANSÖKAN AVSLAGEN

Husbonden har fått i sjukförsäkringslagen avsedd dagpenning för tiden 5. 2.—31. 12. 1979 eller direkt efter det att han slutade att arbeta. En ansökan om invaliditetspension enligt folkpensionslagen blev avslagen i februari 1980. Sedan prövningsnämnden återförvisat ärendet till Folkpensionsanstalten har pension beviljats för tiden 1. 1. 1980—31. 10. 1981. Pensionsutbetal-

ningen har senare fortsatts genom ett beslut som gäller tillsvidare.

En LFöPL-pensionsansökan blev avslagen i juli 1979, emedan sökandens arbetsförmåga inte ansågs ha nedgått på det sätt som avses i arbetspensionslagarna. Beslutet har inte ändrats i pensionsnämnden eller i försäkringsdomstolen (8. 1. 1981).

NYTT LÄKARUTLÅTANDE GER INGEN KLARHET

Efter FD:s utslag har om husbondens hälsotillstånd ytterligare fåtts ett läkarutlåtande, som är daterat i februari 1981. Utlåtandet innehåller ingenting väsentligt nytt. Exakta undersökningsresultat saknas nästan helt. I utlåtandet konstateras likväl, att husbonden för all framtid är oförmögen att utföra en lantbrukares arbete. Ryggen klarar inte påfrestningarna vid ett arbete som kräver att man böjer sig, lyfter saker eller sitter.

EJ ARBETSOFORMÖGEN ENLIGT KOMMISSIONENS MENING

Man hade frågat kommissionen om husbonden bör anses såsom arbetsoförmögen i arbetspensionslagarnas mening och i så fall från vilken tidpunkt.

Också kommissionen fann det svårt att träffa ett avgörande. Verksamheten på lägenheten har ju slutat, folkpension har beviljats, ansökan om arbetspension har avslagits av alla instanser upp till FD och om husbondens hälsotillstånd har efter nämnda FD-utslag inte erhållits någon på väsentliga punkter ny utredning. Man frågade sig om sjukdom faktiskt, såsom husbonden hade uppgett, var den primära och enda orsaken till verksamhetens avslutande på lägenheten, och om det måhända vore skäl att låta sökanden genomgå en grundlig ortopedisk undersökning. Delpensionsmöjligheten övervägdes likaså. Efter att ha diskuterat frågan kom kommissionen dock fram till att husbonden, med beaktande av den tillbudsstående medicinska utredningen, inte ens kunde anses vara arbetsoförmögen i en omfattning som gav rätt till delpension. Därför rekommenderade kommissionen enhälligt att pensionsansökan skulle avslås.

Kommissionens rekommendation avviker från folkpensionsavgörandet. I allmänhet brukar kommissionen i mån av nöjlighet beakta FPL-avgörandena i sina rekommendationer; arbetsförmåga definieras ju i stort sätt lika i arbetspensionslagen och folkpensionslagen. Vid en avvikelse från ett folkpensionsavgörande har den avvikande rekommendationen alltid haft goda grunder. Såsom grund för denna rekommendation kan bl.a. nämnas, att arbetspensionsärendet avgjorts upp till FD redan före Folkpensionsanstaltens positiva beslut 14. 1. 1981. Tilläggsutredningen innehåller ingen sådan utredning om sökandens hälsotillstånd eller förhållanden, som inte FD redan skulle ha känt till, och ingenting som skulle visa att FD:s utslag varit oriktigt. Det kunde inte heller anses att sökandens hälsotillstånd skulle ha försämrats väsentligt efter den högsta besvärinstansens negativa beslut.

Ingen invalidpension till ung rörläggare (Protokoll 27/81, punkt 2)

ETT OCH ETT HALVT ÅRS ARBETSFÖRHÅLLANDE

Sökanden, en 20-årig man, har gått i en yrkeskola, som arbetsgivaren upprätthåller, i tio månaders tid. Därefter har han arbetat i åtta månader hos samma arbetsgivare som biträde åt en rörläggare. Arbetet har varit tungt, men enligt arbetsgivarens mening har sökanden trots en armskada klarat både detta arbete och den tidigare praktiken utan svårigheter. Sökanden har dock sagt upp sitt arbetsförhållande i februari 1981 med åberopande av sin sjukdom. I sin pensionsansökan har man nämnt att han ämnar söka ett lättare arbete. Såvitt man vet har han dock inte haft några andra arbetsförhållanden. Arbetslöshetsunderstöd har han fått i 48 dagars tid efter arbetsförhållandets upphörande.

SKADAD I ARMEN REDAN FÖRE ARBETSFÖRHÅLLANDET

Sökandens högra arm har inte vuxit normalt. Han har varit intagen på ett centralsjukhus under åren 1969—1973, i samband varmed en operation har gjorts vid armbågen. Armbågsleden

har en 45 graders uträtningsdeficit och kan inte vridas normalt. Tryckkraften hos handen är dock god. Sökanden har hos läkaren beklagat sig över att armen är klumpig och värker, och att det därför är svårt för honom att arbeta. Därför har han ansökt om arbetspension och sjukdagpenning. Dagpenning har beviljats från juni 1981 till slutet av maj 1982.

REHABILITERINGSUNDERSÖKNINGAR AKTUELLA

Folkpensionsanstalten har sett till att sökanden reserverats plats för rehabiliteringsundersökningar, som kommer att börja våren 1982. Undersökningarna bekostas av Folkpensionsanstalten.

INGET PENSIONS FALL

Kommissionen ansåg inte att sökanden var arbetsförmögen. Avgörandet var enhälligt.

Vid tillämpningen av arbetspensionslagarna har det i allmänhet ansetts att för utfående av invalidpension krävs att i arbetstagarens hälsotillstånd och arbetsförmåga har inträffat en försämring, som kan betraktas såsom ett arbetspensionsfall, efter det att arbetstagaren omfattats av pensionsskyddet.

Kommissionens ansåg, att man i detta fall inte kan påvisa någon klar arbetsförmåga eller någon förändring, som kunde betraktas såsom ett pensionsfall. Skadan har existerat redan före arbetsförhållandet, och sökandens tillstånd har förblivit i det närmaste oförändrat under den tid han arbetat, vilken uppfattning även får stöd av arbetsgivarens utlåtande. Enligt kommissionens uppfattning är sökanden fortfarande förmögen att utföra sitt tidigare arbete eller däremot svarande arbete. Då sökanden dessutom har arbetat mycket kort tid inom kretsen för arbetspensionssystemet och Folkpensionsanstalten har satt igång rehabiliteringsundersökningar, beslöt sig kommissionen för att rekommendera att APL-pensionsansökningen avslås.

Arbetspensionsdagsfrågor

Under arbetspensionsdagen erbjöds allmänheten en möjlighet att framställa frågor, som vi lovade att återkomma till i tidskriften *Arbetspension*.

På en del frågor av vital betydelse har vi nu fått expertsvar, som vi publicerar här nedan.

Fråga: Altti Aurela sade i tidningen Kauppalehti någonting åt det hållet, att arbetspensionssystemet kommer att bryta samman när de stora åldersklasserna uppnår pensionsåldern kring år 2000 – det här även i det fall att ingenting görs. Är Ni av samma mening?

Svar: Det är vi. Om ingenting görs, dvs. om premienivån förblir låg, kommer systemet att bryta samman. Vad måste man då göra för att förhindra detta? Man måste se till att försäkringspremien höjs i en jämn takt på det sätt som förutsätts i APL. Samtidigt borde den socialavgiftsbörda, som vilar på vårt inhemska arbete, lättas genom en ändring av grunden för uttag av sådana avgifter för den sociala tryggheten, som inte ansluter sig till arbetet.

Fråga: Om förtidspensionen för frontveteraner: förutsätts det att invaliditetsgraden (t.ex. 30 %) redan har blivit fastställd eller kommer invaliditetsgraden att uppskattas i samband med pensionsbeslutet?

Svar: Pensionsavgörandet görs på basen av redan fastställd invaliditetsgrad. Invaliditetsgraden och eventuella ändringar därav fastställs på ansökan av olycksfallsverket.

En av programpunkterna på arbetspensionsdagen var en redogörelse för Pensionsskyddscentralens förslag om delning av arbetspensionsrätt, som uppkommit under tiden för ett äktenskap, i samband med skilsmässa. Syftet med förslaget är i första hand att förbättra pensionsskyddet för en hemmavarande husmor. I anslutning härtill gjordes två olika frågor.

Fråga 1: Den planerade reformen känns stötande för åtminstone mitt rättsmedvetande. Det är ju inte fråga om någon kapitalinkomst eller egendom utan om lön som betalas ut "i framtiden". Inte kan det väl vara möjligt att göra någonting sådant förrän man förfarit på samma orättvisa sätt i fråga om lönen? Är den kanske följande i tur?

Fråga 2: Kunde man inte göra så att den av två ex-makar, som går först i pension (det troliga är ju att de inte blir pensionerade samtidigt), kunde få ut hela sin pension (om han eller hon är den som har förtjänat mera) tills den andra "maken" går i pensionen? Först då skulle man sedan avskilja en del med tanke på maken med sämre inkomst ur den först pensionerades pension. Härigenom skulle man ju också undvika att göra systemet alltför enkelt.

Svar: Förslaget rörande uppdelning av pensionskyddet vid skilsmässa baserar sig på den s.k. sampensionsprincipen. Utgångspunkten är härvid den, att makarna sinsemellan har kommit överens om hur arbetet skall fördelas under tiden för äktenskapet, och bägge makarna kan då genom sin arbetsinsats anses delta lika mycket i familjens underhåll. På samma sätt kan man anse att pension, som blivit till under tiden för ett äktenskap, i egenskap av ett slags sparkapital som resultat av samarbetet (sparad lönedel) är gemensamt intjänad även om den till största delen eller helt skulle stå i den ena makens namn. När samarbetet upphör i samband med en skilsmässa skulle bägge makarna ha samma rätt att få ut sin andel av det intjänade pensionskyddet.

Så länge makarna lever tillsammans finns det inga grunder för en uppdelning av vare sig pensionsrätter eller lön eller egendom. Vid en skilsmässa bryts alla avtal mellan makarna, t.ex. avtalen om arbetsfördelning, och efter skilsmässan svarar bägge makarna i allmänhet själva för sin egen utkomst. De sparkapital, som uppkommit som en följd av samarbetet under tiden för äktenskapet, delas mellan makarna. De pensioner som intjänats under tiden för ett äktenskap kan enligt den ovannämnda sampensionsprincipen hänföras till makarnas sparkapital, och det är därför naturligt att också de delas mellan makarna vid en skilsmässa.

Även om två makar efter en skilsmässa skulle bli pensionerade vid skilda tidpunkter, kunde man inte utgående ifrån den ovannämnda sampensionsprincipen anse att den av makarna, som går tidigare i pension, mera skulle ha rätt till den andra makens pensionsandel. Inte har ex-makar ju någon rätt till varandras andelar heller när det är fråga om egendom som delats upp på grund av en skilsmässa.

Frågor och svar

I den här spalten svarar Pensionsskyddscentralens juridiska direktör Antti Suominen på frågor som rör arbetspensionerna.

Frågor rörande arbetspensionsangelägenheter besvaras också per brev eller telefon. Om Ni skriver till Pensionsskyddscentralen, bör Ni komma ihåg att nämna Er fullständiga namn samt Er adress och Er personbeteckning.

Fråga: Vi är två makar som bägge har ålderspension. Bägge får vi både folkpension och arbetspension. Vi har haft ungefär lika många arbetsår under sådan tid som ger rätt till pension, men trots att jag i tiden hade högre lön får min hustru nu en större arbetspension. Jag är född år 1909 och min hustru i december 1910. Kan min pension ha blivit fel uträknad eller vad beror den här skillnaden riktigt på? Kan en så här gammal sak mera rättas till?

Svar: Arbetspensionens storlek bestäms på basen av vederbörandes tid i arbetet och lön samt hans ålder. Av avgörande betydelse för arbetspensionens storlek är även om pensionsökanden uppnått ålderspensionsåldern eller blivit arbetsoförmögen i den mening arbetspensionslagarna avser före 1. 7. 1975 eller först därefter. Sistnämnda datum är viktigt för arbetspensionerna för att arbetspensionsnivån då höjdes. Förhöjningen gällde dock i huvudsak endast dem som började uppbära pension efter lagändringarnas ikraftträdande.

I det här fallet har mannen uppnått ålderspensionsåldern, 65 år, före pensionsnivåförhöjningen. Därför är hans pensionsprocent och pension lägre än hustruns, som uppnådde pensionsåldern först i december 1975.

Från ingången av detta år är minimipensionsprocenten 29 för den som gått i pension före 1. 7. 1975. Om pensioneringen har inträffat efter lagändringarna i fråga, är motsvarande procenttal 37. För att pensionen skall svara mot minimipensionsprocenten bör en arbetstagare ha arbetat ända sedan lagarna om pension för arbetstagare trädde i kraft (1. 7. 1962) och fram till sin pensionering.

Arbetspensionen uträknas enligt dessa minimipensionsprocenter endast när det är fråga om

äldre arbetstagare. För de yngre åldersklassernas vidkommande uträknas pensionen enbart med tillhjälp av de normala tillväxtprocenterna för arbetspension. Dessa är lika med en procent per tjänstgöringsår för dem som blivit pensionerade före nivåförhöjningen och en och en halv procent om året för dem som gått i pension efter nivåförhöjningen.

Fråga: Lönar det sig att ansöka om familjepension även om man på grund av avsaknad av vissa uppgifter inte kan fylla i blanketten på alla punkter? Jag frågar för att jag har skilt mig för flera år sedan och inte känner till alla min forna mans arbetsplatser. Jag fick nyligen veta att han har dött. Under tiden för vårt äktenskap studerade han fortfarande och hade bara tillfälliga ströjobb. Jag har en 14-årig son från detta äktenskap. Pojken, som jag och min nuvarande make nu bekostar utbildningen för, borde väl ha rätt till familjepension. Självt antar jag att jag inte kan få någon pension.

Svar: Det lönar sig alltid att ansöka om familjepension även om man inte skulle känna till alla arbetsplatser. I samband med pensionsärendets behandling fogas till ansökan nämligen alltid ett utdrag rörande vederbörandes arbetsförhållanden ur Pensionsskyddscentralens register över arbetsförhållanden. Om alla arbetsgivare har uppfyllt sin skyldighet att anordna det lagstadgade pensionsskyddet, beaktas arbetsförhållandena automatiskt vid pensionens bestämmande. I det fall att man känner till eller misstänker att en arbetsgivare har försummat att försäkra ett arbetsförhållande är det skäl att lämna så exakta uppgifter som möjligt om arbetsförhållandet på ansökningsblanketten. Då är det också bra att uppge beskattningskommunen i fråga om arbetsförhållandet och att foga all tänkbar utredning, såsom arbetsintyg, löneremsa etc., över arbetsförhållandet till ansökan.

I det här fallet har endast Er son rätt till familjepension (till 18 års ålder). Till en fränskild make utbetalas familjepension inte.

Upphovsmän och bakgrund

Den redaktionspolitiska linjen för tidskriften *Arbetspension* uppdras — sedan år 1973 — av ett redaktionsråd, som består av företrädare för olika arbetsområden inom centralen.

På bilden från ett redaktionsrådsmöte i januari från vänster till höger: tidningens redaktionssekreterare, informationssekreteraren Kirsti Suomivuori och redaktionsrådsmedlemmarna:

Biträdande avdelningschefen Jussi Vanamo, forskningsavdelningen. På forskningsavdelningen ankommer att utföra med pensionsskyddet sammanhörande socialpolitiskt och nationalekonomiskt forskningsarbete. Största delen av Pensionsskyddscentralens statistikverksamhet sköts likaså vid forskningsavdelningen.

Avdelningschefen Pentti Koivistoinen, juridiska avdelningen. Juridiska avdelningen är uppdelad på tre byråer: pensionsbyrån, remissbyrån och tillsynsbyrån. Till avdelningens viktigaste uppgifter hör att ge juridiska avgöranden, utlåtanden, direktiv och råd i ärenden som rör arbetspensionslagstiftningens tillämpning. Till de mera betydande uppgifterna hör även att följa med lagskipningen och bereda lagändringar inom pensionsskyddsområdet samt att övervaka att bestämmelserna om arbetstagarnas och företagarnas försäkringsskyldighet blir iakttagna.

Avdelningschefen Esko Prokkola, SGF, kreditförsäkringsavdelningen. Pensions-

skyddscentralens kreditförsäkring kan av företagen användas som säkerhet för lån från en arbetspensionsanstalt. Dessutom tryggs hela pensionsansvaret för pensionsstiftelserna och pensionskassorna med kreditförsäkringar.

Avdelningschefen Antero Ahonen, planeringsavdelningen. På planeringsavdelningen ankommer att producera det material, som behövs för att man skall kunna följa med arbetspensionerna och utveckla dem, såsom olika slags kalkyler, utredningar och statistiker, samt att på annat sätt delta i utvecklingsarbetet.

Byråchefen Helena Luoma, pensionsregisterbyrån vid försäkringstekniska avdelningen. På pensionsregisterbyrån tar man hand om registreringen av pensions- och personuppgifter. Dessutom förmedlar man en hel mängd data och vidarebefordrar inkomna pensionsansökningar till de berörda pensionsanstalterna.

Avdelningschefen Yrjö Larmola, informationsavdelningen, tidningens chefredaktör. Vid informationsavdelningens broschyrbyrå ombesörjs broschyrproduktionen, produktionen av press- och radio-TV-material av allmänt informativt art och redigeringen av denna tidning, vid kontaktbyrån sköter man arbetspensionssystem- och arbetsmarknadskontakterna, nyhetsverksamheten och den svenskspråkiga informationen.

För kännedom

Olycksfallsförsäkring för lantbruksföretagare

Lantbruksföretagarna får en lagstadgad olycksfallsförsäkring 1.7.1982. Den nya lagen om olycksfallsförsäkring för lantbruksföretagare gäller självständiga företagare, som utför gårdsbruks-, fiskeri- och renskötselarbete, samt medlemmarna av deras familjer.

Lagen har ett något mera omfattande tillämpningsområde än lagen om pension för lantbruksföretagare. Enligt den nya lagen har även företagare i åldern 14—17 år samt familjemedlemmar rätt till ersättningar.

Ersättningsförmånerna är desamma som inom olycksfallsförsäkringen för löntagare. Som grund för ersättningar för bortfallen inkomst används LFöPL-arbetsinkomsten, likväl minst 21 300 mk/år.

Den av den nya lagen erbjudna extra sociala tryggheten bekostas i princip till hälften av de LFöPL-försäkrade och till hälften av staten. De LFöPL-försäkrade kommer att betala en olycksfallsförsäkringsavgift i anslutning till sina LFöPL-premier. Den nya avgiften kommer att uppgå till en knapp procent av LFöPL-arbetsinkomsten.

Auli Sulin

LFöPL-befrielseavgörandena till LPA

LFöPL-befrielseavgörandena överfördes vid ingången av detta år från Pensionsskyddscentralen till Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt. Social- och hälsovårdsministeriet utfärdade ett beslut om överföringen 17. 12. 1981. Härmed har en åtgärd, som varit aktuell i årtal, blivit genomförd.

BEHANDLINGEN BLIR ENKLARE OCH SNABBARE

Åtgärden att överföra LFöPL-befrielseärendena till LPA är en ren rationaliseringsåtgärd. Hittills har LPA behandlat LFöPL-befrielseansökningarna till den del det gällt försäkrande och arbetsinkomst och avgett utlåtande härom till PSC. PSC har räknat ut om pensionsskyddet varit tillräckligt och utfärdat ett beslut. Efter överföringen kan ett arbetsinkomststärkande och ett befrielseärende avgöras på samma gång.

Den totala behandlingstiden i befrielseärenden är nuförtiden ca 6 månader. Målet är att förkorta tiden med hälften. I det första skedet kan målet givetvis inte uppnås, emedan de ansökningar som kommit in under strejken kommer att sysselsätta behandlarna ännu en tid framåt.

BESLUTPRAXIS OFÖRÄNDRAD

De principer som tillämpats vid befrielseavgörandena kommer att övergå i oförändrad form från PSC till LPA. Om LPA vill avvika från nuvarande praxis, måste utlåtande inhämtas av PSC. PSC kommer alltså även i fortsättningen att styra befrielsepraxis.

LPA AVGÖR EFTER 1. 1. 1982

LPA avgör de befrielseärenden, som blir anhängiga efter 1. 1. 1982. Tidigare ansökningar avgörs av PSC.

PSC kommer fortfarande att avgöra sådana LFöPL-befrielseärenden, där en ansökan om befrielse samtidigt även gäller befrielse från FöPL-försäkringsskyldigheten.

Ossi Vuorenmaa

Förmedlingen av meddelanden om primärtidens upphörande inledd

Mot slutet av november började Folkpensionsanstaltens lokalbyråer och arbetspensionskassorna skicka meddelanden om primärtidens upphörande till Pensionsskyddscentralen. Dessa meddelanden ger arbetspensionsanstalterna besked om när primärtiden för dagpenning går ut, vilket är avgörande för när invalidpension kan börja utbetalas. Meddelandena behandlas av en grupp för behandling av pensionsansökningar vid Pensionsskyddscentralens pensionsregisterbyrå. Behandlingsgruppen förser meddelandena med Pensionsskyddscentralens registeruppgifter och vidarebefordrar dem sedan till pensionsanstalterna.

Före årets slut hade 3300 meddelanden inkommit till Pensionsskyddscentralen. På grund av den strejk som rått inom försäkringsbranschen har det inte varit möjligt att vidarebefordra uppgifterna med tillhjälp av den planerade adbtillämpningen utan arbetena med ordnande i alfabetisk ordning och placering i buntar måste göras för hand.

Nivåförhöjningsmeddelanden registrerades

1. 1. 1982 steg ungefär 440 000 arbetspensioner, när minimiprocenten för arbetspensionerna höjdes från 36 till 37 eller 28 till 29.

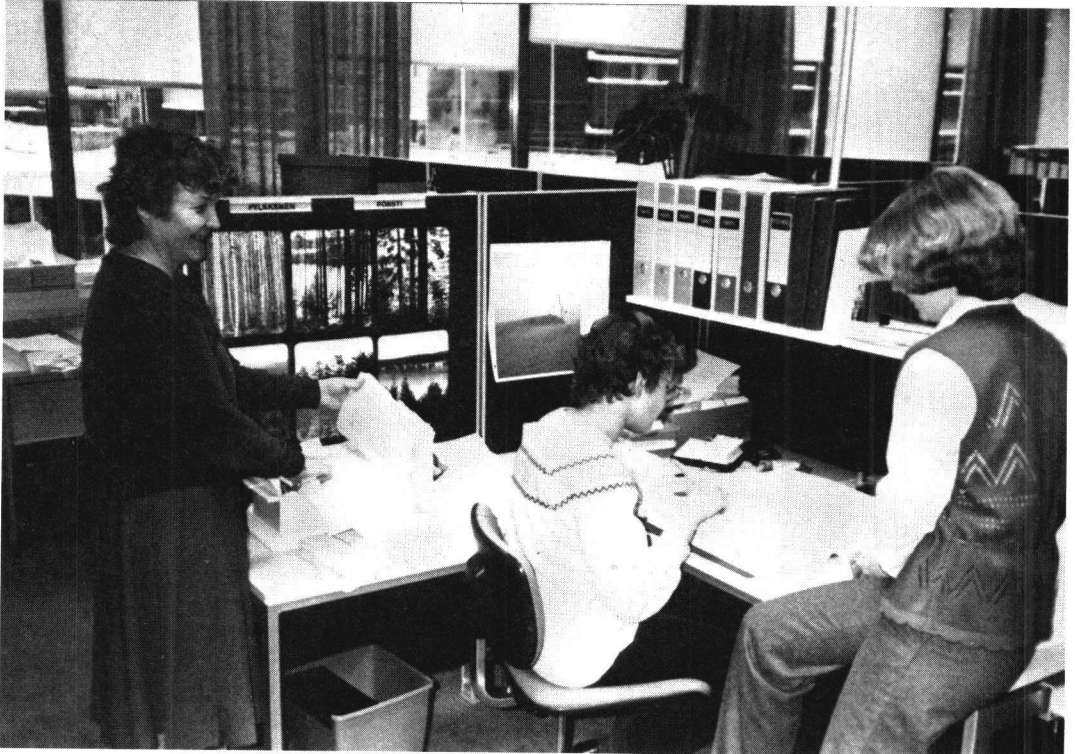
Pensionsanstalterna underrättade även Pensionsskyddscentralen om de nya pensionsbeloppen. På Pensionsskyddscentralen registrerades uppgifterna i pensionsregistret innan de vidarebefordrades till Folkpensionsanstalten.

Förhöjningsmeddelandena gällde 270 000 ålderspensioner, 84 000 invalidpensioner, 9 000 arbetslöshetspensioner, 70 000 familjepensioner och 7 000 generationsväxlingspensioner.

Terttu Niinistö, Tuula Järvinen och Ritva Hartikainen tar här hand om primärtidsmeddelanden, som sedan skall gå vidare till pensionsanstalterna.

Marjatta Vehmanen, Jaana Pörsti och Kirsi Hartikainen granskar kontrollistor gällande omkring 16 000 nivåförhöjningsmeddelanden, som kräver kontroll efter registreringen.

Inge Linderoos

Markku Vesterinen

Timo Ahjos

Utnämningar vid Kansa-yhtiöt

Till verkställande direktör för Jälleenvakuutusyhtiö Kansa har Inge Linderoos, 36, blivit utnämnd. Linderoos har tidigare varit biträdande chef för bolagets underwriting-rörelse.

Till verkställande direktör för Eläke-Kansa har bolagets aktuari, fil.lic. Markku Vesterinen, 30, blivit utnämnd. Han övertar uppgiften någongång under år 1983, då den nuvarande verkställande direktören Erkki Nurminen går i pension.

Till biträdande direktör vid Kansa-yhtymä har fil.mag. Timo Ahjos, 33, blivit utnämnd. Hans ansvarsområde är valutaplaceringar. Ahjos kommer till Kansa-yhtymä från Jälleenvakuutusyhtiö Kansa, där han var biträdande direktör. Tidigare var Ahjos aktuarie vid Eläke-Kansa.

Vuxenutbildningsprogram

i radion om arbetspensionerna

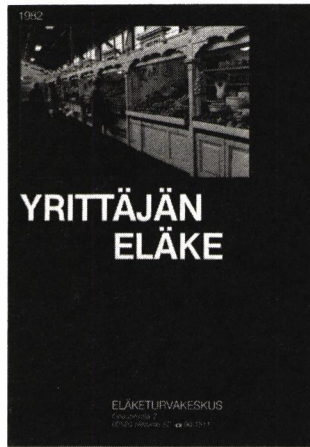
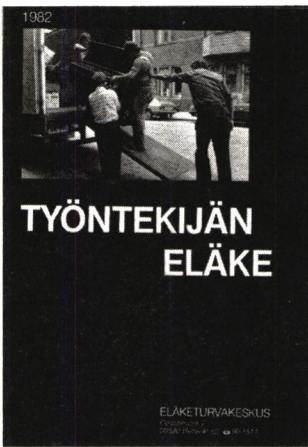
Ett utbildningsprogram om arbetspensioner inleds i radions finska riksprogram söndagen 18. 4. kl. 14.40. Serien har fått rubriken Tunne työeläketurvasi (Känn Din arbetspension).

Det första programavsnittet handlar om kontrollen av det egna arbetspensionsskyddet. Andra sändningen av avsnittet ges i finska riksprogrammet följande onsdag kl. 18.

Söndagen 25. 4. står invalidpensionen i tur att behandlas (andra sändn. 28. 4.) och en vecka senare familjepensionen (andra sändn. 5. 5.). Arbetslöshetspensionen behandlas 9. 5. (andra sändn. 12. 5.) och ålderspensionen 16. 5. (andra sändn. 19. 5.).

Producent för programmet är redaktör Liisa Veenkivi och sakkunnig är Pensionsskyddscentralens juridiska direktör Antti Suominen.

1982 års basbroschyrer – ny utformning, klarare innehåll

Pensionsskyddscentralens urval av basbroschyrer är i år ungefär likadant som i följande. Broschyrens utformning har emellertid förnyats och dessutom har deras innehåll utvecklats och uppgiftsfördelningen gjorts klarare.

Den som vill ha en kort översikt över arbetspensionsskyddet hittar den fortfarande i broschyren *Känn ditt arbetspensionsskydd*, som är avsedd att distribueras bland allmänheten i vida kretsar genom bland annat bankernas och postanstaltens förmedling.

Den som vill ha mera ingående uppgifter om arbetspensionsskyddet bör läsa broschyrerna *Arbetstagarens pension* och *Företagarens pension*. Sakinnehållet i dessa broschyrer har utökats med uppgifter om pensionernas tillväxt och om villkoren för utfående av olika pensioner. Härigenom har också broschyrernas användbarhet i pensionsrådgivningssammanhang ökat.

De fyra broschyrerna om olika pensionslag har i motsats till arbetstagar- och företagarpensionsskyltarna fått ett lättare sakinnehåll. Man har gått in för att endast presentera villkoren för utfående av pension och mottagarnas krets i huvuddrag i dessa broschyrer, som liksom förut kommer att distribueras via sådana ställen, där det är tänkbart att försäkrade som är intresserade av och behöver uppgifter om respektive pensionslag kan få tag på dem.

Arbetstagarnas pension och Företagarnas pension, som innehåller föränderliga siffror och därför är bundna vid ett kalenderår, har försetts med årtal 1982 på pärmen för att det skall vara lättare att hålla broschyrerna aktuella på distribueringsställena.

Alla finskspråkiga broschyrer har redan utkommit. Av de svenskspråkiga broschyrerna utkommer de sista inom en nära framtid.

Pensionsskyddscentralens nya broschyrer kan beställas från centralens postningsenhet, telefon 90-1511.

Arbetspensionsskassan blir LEL Arbetspensionsskassan

Till arbetspensionsskassans namn fogas nu förkortningen LEL. Kassan heter numera på finska LEL Työeläkekassa och på svenska LEL Arbetspensionsskassan.

Om den finskspråkiga versionen av lagen om pension för arbetstagare i kortvariga arbetsförhållanden används allmänt förkortningen LEL. Arbetspensionsskassans nya namn ger sålunda en klarare bild av anstaltens verksamhetskrets. Pensionsskydd anordnas enligt den förutnämnda lagen för arbetstagarna inom byggnads-, skogs-, lantbruks- och hamnbranschen.

Efter det att arbetspensionsskassorna för byggnads-, skogs-, lantbruks- och hamnbranschen sammanslogs år 1976 har namnet Arbetspensionsskassan inte gett någon klar bild av anstaltens verksamhetskrets. Ordet arbetspensionsskassa används dessutom ofta i dagligt tal som ett slags allmän benämning på arbetspensionsanstalterna.

För LEL Arbetspensionsskassans förvaltning svarar arbetsmarknadsorganisationerna inom de branscher, som omfattas av lagen om pension för arbetstagare i kortvariga arbetsförhållanden, på paritetsbasis.

(Det nya namnet motsvarar det finska språkbruket. Men delarna borde ha skrivits ihop: LEL-työeläkekassa. Praktiska omständigheter torde vara orsaken till den nya namnformen. Precis lika illa passar LEL Arbetspensionsskassan in i svenskt text. Namnförslagsställaren anser det synbarligen som en självklarhet, att en svenskspråkig person utan vidare skall förstå att LEL är lika med KAPL. – YLla)

Ny arbetspensionslagstiftning

EN KONVENTION OM SOCIAL TRYGGHET mellan Finland och Förbundsrepubliken Tyskland ratificerades 18. 6. 1981 och trädde i kraft 1. 10. 1981.

En nordisk KONVENTION OM SOCIAL TRYGGHET ratificerades 20. 8. 1981 och trädde i kraft 1. 1. 1982.

Social- och hälsovårdsministeriets BESLUT om fastställande av i 10 § 1 mom. lagen om pension för arbetstagare i kortvariga arbetsförhållanden avsedd premieprocent (665/25. 9. 1981).

Den i 10 § 1 mom. KAPL avsedda premieprocenten inom KAPL-arbetsområden utgör 12,5 i fråga om i sagda moment avsedda löner som utbetalats efter år 1981.

Social- och hälsovårdsministeriets BESLUT om fastställande av det löneindextal, varom stadgas i 9 § förordningen om pension för arbetstagare (737/5. 11. 1981). Det i 9 § APF avsedda löneindextal är enligt beslutet 836 år 1982.

LAG angående ändring av 4 c § lagen om pension för arbetstagare (745/13. 11. 1981).

LAG angående ändring av 15 e § lagen om sjömanspensioner (746/13. 11. 1981).

Med anledning av lagändringarna utbetalas arbetslöshetspension redan från ingången av kalendermånaden närmast efter den under vilken arbetskraftsmyndighets intyg utfärdats i sådana fall där pension beviljas på grund av att maximalt dagunderstöd utgått. Lagändringarna trädde i kraft 1. 12. 1981.

LAG angående av 4 § lagen om pension för lantbruksföretagare (747/13. 11. 1981).

4 § LFöPL ändrades så, att social- och hälsovårdsministeriet kan bestämma att de uppgifter som enligt lagrummet ankommer på Pensionsskyddscentralen antingen helt eller delvis skall överföras på lantbruksföretagarnas pensionsanstalt. Tills dessa uppgifter hör befriande av lantbruksföretagare från LFöPL-försäkringskyldighet samt godkännande av lantbruksföretagares återinträde i lagens krets. Lagändringen trädde i kraft 1. 12. 1981.

Social- och hälsovårdsministeriets BESLUT angående de grunder, enligt vilka pensionsanstalterna svarar för de i 12 § 1 mom. 4 punkten lagen om pension för arbetstagare avsedda kost-

naderna (755/12. 11. 1981).

Social- och hälsovårdsministeriets BESLUT om fastställande av i 10 § 1 mom. lagen om pension för lantbruksföretagare avsedd basprocent och 9 § 1 mom. lagen om pension för företagare avsedd premieprocent (756/12. 11. 1981).

Bas- och premieprocenten är enligt beslutet 12,6 år 1982.

LAG angående vissa undantag från lagen om riksomfattande arbetslöshetskassor (796/27. 11. 1981).

Genom lagen förlängdes giltighetstiden för bestämmelsen om 500 dagars maximitid för arbetslöshetsunderstöd till slutet av år 1982.

LAG om ändring av 20 § folkpensionslagen (798/27. 11. 1981).

LAG angående ändring av 4 c § lagen om pension för arbetstagare (799/27. 11. 1981).

LAG angående ändring av 6 a § lagen om statens pensioner (800/27. 11. 1981).

LAG angående ändring av 9 § lagen om statens pensioner (801/27. 11. 1981).

Genom lagändringarna sänktes nedre åldersgränsen för rätt till arbetslöshetspension från ingången av år 1982 så, att långvarigt arbetslösa arbetssökande som är födda år 1927 eller tidigare är berättigade till pension. Sådan lantbruksföretagare, som är född år 1927 eller tidigare och som varaktigt upphört att bedriva lantbruk, har rätt till generationsväxlingspension. Motsvarande rätt har även sådan under åren 1928—1931 född kvinnlig lantbruksföretagare, vars make är berättigad till generationsväxlingspension, likväl så, att pension inte utbetalas förrän hon uppnått 55 års ålder.

LAG angående ändring av lagen om statens pensioner (808/27. 11. 1981).

Med anledning av lagändringen blev sjukförsäkringslagens dagpenning regelmässigt primär gentemot StPL-invalidpension. Ändringarna motsvarar i stort sett de ändringar, som redan tidigare stadfästes i de andra arbetspensionslagarna. Lagen trädde i kraft 1. 1. 1982.

LAG angående ändring av 8 och 10 §§ lagen om statens pensioner (809/27. 11. 1981).

Med anledning av lagändringen räknas såsom pensionstid för militärpension till befattningsofficer inom gränsbevakningsväsendet även tid

som vederbörande tjänstgjort såsom gränsbevakningsman eller sjöbevakningsman. Dessutom ändrades pensionstillväxtstadgandena för gränsbevakningsväsendets gränsbevakningsmän och cheferna för luftfarkoster så, att dessa kan få rätt till full pension före sin avgångsålder. Lagen trädde i kraft 1. 1. 1982.

LAG angående temporär sänkning av den i lagen om pension för arbetstagare och lagen om pension för arbetstagare i kortvariga arbetsförhållanden föreskrivna försäkringspremien år 1982 (867/11. 12. 1981).

Enligt lagen sänktes den i APL och KAPL avsedda försäkringspremien tillfälligt år 1982 med 0,7 procentenheter. Den ansvarsbrist detta medför skall amorteras genom tilläggsavgifter under åren 1983—1985. Tilläggsavgiften fastställs av social- och hälsovårdsministeriet särskilt för varje år. Med beaktande av ansvarsbristamorteringen om 0,2 procentenheter på grund av premiesänkningen år 1978 och ansvarsbristamorteringen om 0,3 procentenheter på grund av premienedsättningen år 1979 utgör APL-försäkringspremien år 1982 i genomsnitt 12,4 procent av lönen och KAPL-försäkringspremien 12,3 procent av lönen.

LAG angående ändring av 12 och 13 §§ lagen om pension för lantbruksföretagare (913/18. 12. 1981).

Med anledning av lagändringen kan Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt avbryta uppbörderna av försäkringspremie, när en lantbruksföretagare ansöker om befrielse från försäkringsskyldigheten eller besvärar sig över ett beslut av Pensionskyddscentralen eller LPA, till dess att befrielseansökningen eller frågan om ändringssökandet blivit avgjord. Även när en lantbruksföretagare ansöker om invalidpension kan LPA avbryta uppbörderna av försäkringspremie tills ansökningen blivit avgjord. Genom lagändringen förenhetligades slutligen stadgandena rörande statens LFöPL- och FöPL-andel så långt det med beaktande av olikheterna i de två systemen är möjligt. Lagändringen trädde i kraft 1. 1. 1982.

Social- och hälsovårdsministeriets BESLUT om överföring av vissa i 4 § lagen om pension för lantbruksföretagare avsedda uppgifter på lant-

bruksföretagarnas pensionsanstalt (1034/17. 12. 1981).

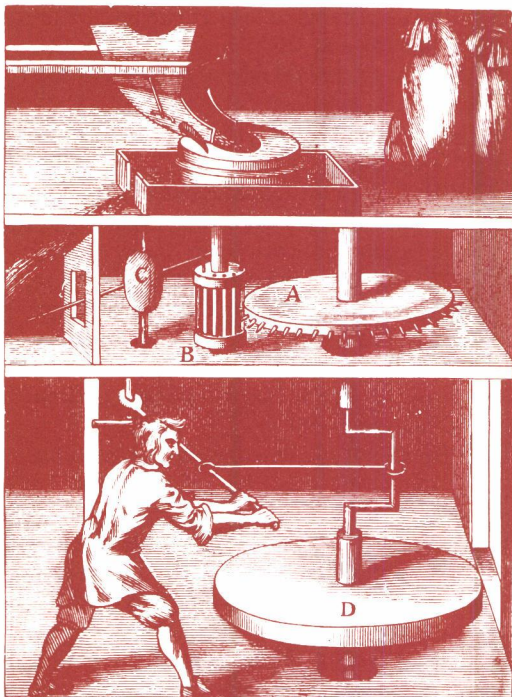
Genom beslutet överfördes de uppgifter, som ansluter sig till befriande av en person från LFöPL-försäkringsskyldighet och till godkännande av återinträde i LFöPL-kretsen, från Pensionskyddscentralen till LPA. Beslutet trädde i kraft 1. 1. 1982.

Social- och hälsovårdsministeriets BESLUT om försäkringspremie för försäkring enligt i lagen om pension för arbetstagare stadgade minimivillkor under år 1982 (1085/30. 12. 1981).

Social- och hälsovårdsministeriets BESLUT om försäkringspremie för försäkring enligt lagen om pension för arbetstagare i kortvariga arbetsförhållanden under år 1982.

Besluten grundar sig på lagen om temporär sänkning av APL- och KAPL-försäkringspremien för år 1981 (867/11. 12. 1981).

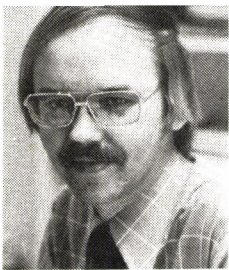
Petri Jääskinen

Nya cirkulär

- Nr 30/81 21. 10. 1981 Ändring av 12 och 13 §§ lagen om pension för lantbruksföretagare
- Nr 31/81 28. 10. 1981 Ny blankett för företagares arbetsinkomstutredning (YT) och för anmälan om ändring av företagares pensionsförsäkring (YM)
- Nr 32/81 29. 10. 1981 Inverkan av de i sjukförsäkringslagen och arbetspensionslagarna 1. 1. 1982 ikraftträdande ändringarna på datatrafiken
- Nr 33/81 30. 10. 1981 Ändringarna 1. 1. 1982 i sjukförsäkringslagen och arbetspensionslagarna
- Nr 34/81 2. 11. 1981 Lag angående temporär sänkning av den i lagen om pension för arbetstagare och lagen om pension för arbetstagare i kortvariga arbetsförhållanden föreskrivna försäkringspremien år 1982
- Nr 35/81 3. 11. 1981 Värden för vissa i grunderna för den slutliga avgiften och förskottsavgiften för ersättande av Pensionsskyddscentralens kostnader förekommande koefficienter för åren 1981 och 1982
- Nr 36/81 5. 11. 1981 Ändring av lagen om statens pensioner
- Nr 37/81 6. 11. 1981 Registrerbara tilläggsförmåner
- Nr 38/81 9. 11. 1981 Löneindextalet för år 1982 och de i arbetspensionslagarna stadgade markbeloppen samt de folkpensions- och familjepensionsbelopp som skall beaktas vid samordning år 1982
- Nr 39/81 11. 11. 1981 Förtidspension för frontmän och kvinnors rätt till frontmanapension
- Nr 40/81 18. 11. 1981 Meddelande till pensionslagarna om nivåförhöjningen 1. 1. 1982
- Nr 41/81 19. 11. 1981 Ändring av börjedagen för arbetslöshetspension i vissa fall
- Nr 42/81 20. 11. 1981 Lantbruksföretagares befriande från försäkringsskyldighet
- Nr 43/81 23. 11. 1981 Ändring av 8 och 8 a §§ lagen om pension för arbetstagare
- Nr 44/81 24. 11. 1981 Fastställande av i 10 § 1 mom. lagen om pension för lantbruksföretagare avsedd basprocent och i 9 § 1 mom. lagen om pension för företagare avsedd premieprocent
- Nr 45/81 25. 11. 1981 Beslut om ansvarsfördelningen samt ansvarsfördelningsgrunderna från 1. 1. 1982
- Nr 46/81 26. 11. 1981 Ändring i grunderna för den slutliga avgift och den förskottsavgift som skall erläggas för ersättande av Pensionsskyddscentralens kostnader
- Nr 47/81 27. 11. 1981 Värden för vissa i ansvarsfördelningsgrunderna förekommande koefficienter för åren 1981 och 1982
- Nr 48/81 4. 12. 1981 KAPL-medellönerna för år 1982
- Nr 49/81 8. 12. 1981 Sänkning av den nedre åldersgränsen för utfående av arbetslöshetspension samt förlängning av giltighetstider för maximigränsen om 500 dagar för arbetslöshetsunderstöd
- Nr 50/81 10. 12. 1981 Lag angående ändring av lagen om statens pensioner
- Nr 51/81 11. 12. 1981 Ändring av 8 och 10 §§ lagen om statens pensioner
- Nr 52/81 14. 12. 1981 Överenskommelsen mellan Finland och Förbundsrepubliken Tyskland om social trygghet
- Nr 53/81 15. 12. 1981 Vissa i ansvarsfördelningsgrunderna förekommande koefficienters värden för år 1982
- Nr 54/81 21. 12. 1981 APL- och KAPL-försäkringspremierna år 1982
- Nr 55/81 30. 12. 1981 Ändring av 12 och 13 §§ lagen om pension för lantbruksföretagare
- Nr 56/81 31. 12. 1981 Social- och hälsovårdsministeriets beslut om överföring av vissa i 4 § lagen om pension för lantbruksföretagare avsedda uppgifter på Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt
- Nr 1/82 14. 1. 1982 Lag om förtidspension för frontveteraner samt vissa andra därtill anslutna lagar

JOUKO JANHUNEN

Om pensionerna utomlands

Sverige

Kommittébetänkande om revidering av familjepensionen

Den svenska pensionskommitté, som överlämnade sitt betänkande till socialministern i november 1981, föreslår vissa betydande ändringar i fråga om familjepensionerna inom folkpensioneringen och den allmänna tilläggs pensioneringen samt olycksfallsförsäkringen. *) Också vissa andra pensionssystemförmåner berörs av kommitténs ändringsförslag.

Här nedan följer en sammanfattning av reformförslagen gällande de svenska pensionssystemen.

MOTIVERING AV FÖRSLAGET TILL FAMILJEPENSIONSREFORMER

Kvinnans ställning har liksom samhället överhuvudtaget enligt kommitténs mening undergått så stora förändringar, att det inte längre är befogat att göra åtskillnad mellan könen i familjepensionssammanhang. *Kvinnan och man* bör få en jämbördig ställning i pensionssystemen liksom de redan har inom många andra sektorer av samhället. Den nuvarande efterlevandepensionen grundar sig på traditionellt rolltänkande och en traditionell arbetsfördelning i hemmet. Medan samhället förändrats har också kvinnans roll förändrats så att hon nu allt oftare deltar i arbetslivet utanför hemmet. Medan 54 % av kvinnorna i åldern 16—64 år deltog i arbetslivet 1963 — då det allmänna tilläggs pensionssystemet precis hade kommit igång — hade deras andel år 1980 redan ökat till 75 %.

Familjepensionen borde enligt kommitténs uppfattning i första hand tryggas *barnets utkomst*. Det betyder att den nuvarande barnpensionen inte får försämrats. Efterlevandepensionen borde däremot ändras radikalt. Målet är att garantera kvinnor och män pension på samma grunder. För närvarande kan en man överhuvudtaget inte få familjepension. Jämlikhet kan inte åstadkommas utgående ifrån de nuvarande änkepensionsstadgandena. En annan betydande förändring vore, att för utfående av efterlevandepen-

*) Familjepension. Betänkande av pensionskommittén, SOU 1981:61

sion inte mera skulle krävas äktenskap utan även samboende skulle godkännas. De sammanboende borde dock vara sådana, att de om de hade velat hade kunnat gifta sig enligt den svenska äktenskapslagen.

Målsättningen för den nya efterlevandepensionen borde enligt kommitténs mening vara att få den *efterlevande maken att söka sig tillbaka till arbetslivet*, om han eller hon inte redan är där. Fördenskull anser kommittén att behovsprövningen borde spela en central roll vid beviljande av efterlevandepension. Den traditionella behovsprövade efterlevandepensionen förkastades dock av kommittén, som ansåg att en sådan pension skulle innebära retardation inom pensionssystemsutvecklingen. Kommittén förkastade också en efterlevandepension enligt norsk modell, som skulle innebära att den efterlevande makens faktiska och sannolika förvärvsinkomst inverkar på pensionens belopp.

HUVUDLINJERNA FÖR DEN NYA FAMILJEPENSIONEN

Barnpensionen till minderårigt barn utgör en viktig beståndsdel i den nya familjepensionen. Ett barn bör tillförsäkras samma levnadsstandard, som det hade medan förmänsåtaren levde. Däremot ansåg kommittén, att det inte alltid är samhällets plikt att tillförsäkra en efterlevande make den levnadsstandard hon eller han hade tidigare.

En efterlevande make, som fyllt 65 år, får inte någon familjepension, emedan ålderspension från folkpensioneringen och i allmänhet också tilläggs pension i det skedet utbetalas till vederbörande.

Däremot behöver en *efterlevande make* under 65 år, alltså en person i *aktiv ålder*, direkt efter förmänsåtarens död tillfälligt stöd för att klara anpassningen till den nya situationen. Därför borde ett *omställningsbidrag* betalas den första tiden efter makens död.

Efter omställningsperioden förutsätts det att den efterlevande maken kan skaffa sig sin utkomst genom eget arbete. Om utkomsten senare försvåras på grund av exempelvis arbetslöshet tycker kommittén inte att problemet bör lösas med tillhjälp av detta system utan då bör utkomsten tryggas på annat sätt.

Efter det att omställningsbidraget upphört föreslår kommittén dock ett särskilt försörjningsbidrag utbetalas till sådana personer, som det av arbetsmarknadsmässiga skäl eller på grund av vederbörandes hälsotillstånd har varit svårt att placera på arbetsmarknaden.

Kommittén anser att eventuella hinder för systerättande av efterlevande makar i framtiden bör undanröjas med lämpliga medel. I detta sammanhang kommer de utbildnings- och arbetsmarknadspolitiska åtgärdernas betydelse att accentueras.

UTBETALNINGEN AV FÖRMÅNER

Förmånerna till barn och efterlevande makar skulle enligt kommitténs förslag utbetalas från såväl *folkpensioneringen* som den allmänna *tilläggs-pensioneringen* — såsom även nu är fallet.

Till barn skulle pension utbetalas efter ena eller bägge föräldrarnas död. Inom folkpensioneringen skulle pension utbetalas tills barnet fyller 18 år (nuförtiden 16). Pensionen skulle uppgå till 26 % av det inom pensionssystemet tillämpade basbeloppet. Liksom nuförtiden ingår i pensionsreformen en garantiregel, enligt vilken till ett barn alltid betalas minst 41 % av basbeloppet sammanlagt från folkpensioneringen och den allmänna tilläggs-pensioneringen. Inom den allmänna tilläggs-pensioneringen utbetalas barn-pensionen tills barnet fyller 19 år (såsom även nu är fallet). Pensionen utgör 40 % av förmåns-låtarens fulla invalidpension eller ålderspension. För varje följande barn höjs pensionen med 20 % av förmåns-låtarens pension.

Omställningsbidrag utbetalas till efterlevande make under 65 år, som har bott tillsammans med förmåns-låtaren och som har barn under 8 år att försörja eller som har bott tillsammans med förmåns-låtaren i minst fem års tid direkt före förmåns-låtarens död. Bidraget utbetalas i normala fall för 12 månader. Utbetalningen slutar om den efterlevande maken ingår nytt äktenskap. Å andra sidan kan bidrag betalas för längre tid än ett år, om förmånstagararen alltjämt har ett barn under skolåldern att försörja. Bidrags-utbetalningen inställs när det yngsta barnet uppnår förskoleåldern. Vad de äldre barnen beträffar anser kommittén att de familjepolitiska stödåtgärderna har samma funktion som omställningsbidraget när det gäller mindre barn.

Efter det utbetalningen av omställningsbidrag upphört kan en efterlevande make få *försörjningsbidrag*. Sådant bidrag utbetalas till efterlevande make, vars möjligheter att skaffa sig sin utkomst genom ett lämpligt arbete av arbetsmarknadsmässiga skäl, ett försämrat hälsotillstånd eller av annan liknande orsak har nedgått med minst hälften, under förutsättning

att nedgången kan antas vara tillfällig. Vid bedömningen av förvärvsmöjligheterna ägnas uppmärksamhet åt vederbörandes möjligheter att skaffa sig inkomst genom ett arbete som svarar mot hans eller hennes krafter och förmåga och som skäligen kan förväntas av honom eller henne med beaktande av sådana omständigheter som utbildning, tidigare verksamhet, ålder bostadsförhållanden etc.

Mottagarna av försörjningsbidrag indelas i tre kategorier på basen av förtjänstförmågans ned-sättning: full, 2/3 och 1/2. Indelningen är likadan som i fråga om invalidpension, den svenska förtidspensionen. Bidragets storlek är beroende av kategorin. Bidrag utbetalas inte samtidigt med invalidpension, sjukdagpenning eller livränta från olycksfallsförsäkringen. Eventuell arbets-löshetsförmån avdras från försörjningsbidraget.

Beloppet av det från folkpensioneringen utgående omställningsbidraget och försörjningsbidraget är detsamma som gällande basbelopp. Från den allmänna tilläggs-pensioneringen utbetalas till efterlevande make med barn att försörja 10 % och till övriga efterlevande makar 30 % av förmåns-låtarens invalid- eller ålderspension.

ÄNDRINGAR I FRÅGA OM ANDRA FÖRMÅNER

Det *barntillägg* till efterlevandepension, som utbetalas från folkpensioneringen, skulle förbli oförändrat utom att åldersgränsen för förmåns-ens utfående skulle höjas med två år till 18 år. Förmånen skulle utgöra 26 % (för närvarande 25 %) av basbeloppet.

Det inkomstbundna *hustrutillägg*, som nuförtiden kan utbetalas till ålders- och invalidpensioner inom folkpensioneringen, skulle enligt kommitténs förslag dras in. Förmånen har enligt kommitténs åsikt sitt ursprung i samma gamla uppfattningar som änkepensionen. Hustrutill-lägget infördes under en tid då pensionerna var små och någon allmän tilläggs-pension ännu inte existerade.

Folkpensionstagare med liten eller ingen allmän tilläggs-pension utfår nuförtiden ett *pensionstillskott*. Kommittén anser att denna förmån bör stå kvar, även om vissa tekniska justeringar är på sin plats.

KOSTNADER

Kommittén har i vidstående tabell samlat uppgifter om kostnaderna för reformen under åren 1983—2030. I kalkylen räknar man med att reformen träder i kraft år 1983. Som basbelopp har kommittén använt 17 300 Skr om året. Tabellen upptar kostnadsökningar (+) och kostnads-minskningar (—) i förhållande till det nuvarande systemet. Beloppen utgör miljoner kronor.

	1983	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2025	2030
Familjepension	+74	+188	+199	-6	-438	-995	-1800	-3067	-4462	-5676	-6455
Olycksfallsförsäkringens familjepens.	—	—	—	-2	-7	-12	-12	-13	-14	-14	-15
Hustrutillägg	—	—	-14	-35	-304	-776	-780	-780	-780	-780	-780
Barnillägg	+55	+55	+55	+55	+55	+55	+55	+55	+55	+55	+55
Pensionstillskottet till efterlev. make	+15	+15	+12	+10	+8	+5	+3	—	—	—	—
Totalt	+144	+258	+252	+22	-686	-1723	-2534	-3805	-5201	-6415	-7195

Tabellens siffror inkluderar inte förvaltningsutgifter.

REFORMENS IKRAFTTRÄDANDE

Kommittén föreslår, att reformen verkställs successivt. Den gamla och nya familjepensionen skulle tillåtas existera jämsides under en förhållandevis lång tid. Kommittén föreslår dock inte i sitt betänkande någon speciell tid för ikraftträdandet.

DE PÅ ARBETSMARKNADSAVTAL BASERADE TILLÄGGSPENSIONSYSTEMEN

Enligt kommitténs mening finns det ingen orsak att tillgripa lagstiftningsåtgärder i fråga om de nuvarande på arbetsmarknadsavtal baserade tilläggspensionerna. Kommittén finner det visserligen önskvärt att också dessa pensioner ändras i enlighet med kommitténs förslag, men här blir det arbetsmarknadsorganisationerna som får sista ordet.

Statistikuppgifter om delpensionstagarna

I juli 1976 infördes i Sverige en ny pensionsform: *delpension i förening med deltidsarbete* till personer i åldern 60—65 år. Delpension kunde till en början endast utbetalas till *löntagare*. I januari 1980 utsträcktes förmånen emellertid till självständiga *företagare*. Fram till januari 1981 kompenenserades 65 % av inkomstbortfallet på grund av övergången till deltidsarbete av delpensionen. I början av år 1981 sänkte den svenska regeringen emellertid ersättningsnivån till 50 %.

Under år 1981 uppvisar *antalet delpensioner* för första gången en nedgående trend. Nedgången gäller närmast löntagarna, såsom av vidstående statistik från Riksförsäkringsverket framgår:

Delpensionstagarnas antal och genomsnittliga delpension

År	Månad	Delpensionstagarnas antal	Härav självständiga företagare	Genomsnittlig delpension kr/mån
1976	juli	3 054		1 206
1977	„	25 574		1 354
1978	„	37 854		1 487
1979	„	45 993		1 606
1980	januari	50 534	177	1 659
	juli	55 265	1 312	1 823
1981	januari	68 532	2 082	1 871
	februari	69 021	2 329	1 863
	mars	68 656	2 436	1 926
	april	68 218	2 496	1 919
	maj	67 736	2 530	1 913
	juni	67 055	2 555	1 975
	juli	66 049	2 554	1 970
	augusti	65 827	2 565	1 962
	september	65 624	2 564	1 952

I september 1981 var 67% av löntagardelpensionerna män och 33% kvinnor. Av företagarna med delpension var 91% män och 9% kvinnor.

Följande uppställning visar hur samtliga delpensionstagare fördelar sig efter näringsgren. Förädlingsindustrin och förvaltningen samt servicenäringarna är enligt uppställningen de största enskilda grupperna. Ungefär 2/3 av alla delpensionstagare arbetar inom dessa näringsgrenar. För kvinnornas del är förvaltning och service den största enskilda gruppen. Omkring hälften av alla kvinnor med delpension arbetar inom denna grupp. Av de självständiga företagarna med delpension är 24,6% lantbruksföretagare, 16,2% företagare inom handeln och 59,2% företagare inom andra områden.

Mottagarna av delpension enligt näringsgren, %

	Män	Kvinnor	Totalt
Lantbruk	2,0	0,3	1,4
Gruvindustri	0,2	0,0	0,1
Förädlingsindustri	43,7	21,2	36,4
Byggnadsindustri	8,2	0,6	5,8
El-, gas- och värmeförsörjning	0,5	0,1	0,4
Handel	10,2	19,9	13,4
Samfärdsl	2,7	0,7	2,0
Förvaltning och service	21,7	50,1	30,9
Övriga	10,8	7,1	9,6
	100	100	100

För att delpension skall kunna utbetalas bör vederbörande minska sitt arbetande med en viss i lagen föreskriven mängd. Följande uppställning visar hur delpensionstagarna har löst problemet med arbetsminskning.

Mottagarna av delpension enligt arbetstidens längd, %

	Kortare arbetsdag	Färre arbetsdagar i veckan	I arbete varannan vecka	I arbete varannan månad	Annat sätt	Totalt
Löntagare	16,3	40,3	30,0	1,2	12,2	100
Män	13,6	36,2	34,8	1,7	13,7	100
Kvinnor	21,6	48,3	20,6	0,3	9,2	100
Företagare	57,2	23,8	7,4	1,3	10,4	100
Män	57,7	23,0	7,6	1,4	10,3	100
Kvinnor	51,3	31,9	4,9	—	11,9	100

Av löntagarna arbetar 40,3 % med förkortad arbetsvecka och 30 % är i arbete bara varannan vecka. Kortare arbetsdag har bara 16,3 %. Av företagarna har däremot över hälften (57,7 %) förkortat sin arbetsdag. Ungefär var fjärde företagare har minskat på antalet arbetsdagar i veckan. Alternativet att arbeta bara varannan vecka har valts av företagarna betydligt mera sällan (7,4 %) än av löntagarna (30 %).

DEN SOM ÄR HEMMA FÖR ATT VÅRDA ETT BARN FÅR RÄTT TILL FÖRVÄRVSPENSION

Den svenska riksdagen antog i början av november senaste år ett regeringsförslag, enligt vilket en förälder som i hemmet vårdar ett barn under 3 år får rätt till allmän tilläggspension (ATP) för denna tid. De för barnavård använda åren räknas med i de 30 arbetsår, som krävs för utfäende av full pension. Barnavårdsår beaktas dock inte i de 15 år, på basen av vilka pensionen storlek fastställs. Den som har barnavård som huvudarbete får därför inte rätt till en förvärvspension av en viss bestämd storlek.

Reformen har närmast principiell betydelse. Vård av eget barn räknas nu såsom förvärvspensionsberättigande tid på samma sätt som vård av främmande barn.

Schweiz

Lag om obligatorisk arbetspension håller att bli slutgiltigt antagen

År 1972 godkände schweizarna vid en folkomröstning ett "tre pelars pensionsskydd". Den största pelaren består av det nuvarande allmänna pensionssystemet, den andra av de nuvarande frivilliga arbetspensionerna som skall omvandlas till obligatoriska pensioner och den tredje av privata besparingar. Arbetspensionernas omvandling till obligatoriska pensioner har nu beretts i närmare 10 år.

År 1977 antogs ett av förbundsrådet, dvs. landets regering, gjort förslag rörande arbetspension av nationalrådet (den ena av parlamentets två kamrar). År 1980 gjorde parlamentets andra kammare — kantonrådet — betydande ändringar i lagen. Under år 1981 har man i nationalrådet ägnat sig åt att försöka eliminera skillnaderna mellan lagarna.

I slutet av september antog nationalrådet slutgiltigt ändringarna i lagen. Genom ändringarna eliminerades de största lagskillnaderna. Den av nationalrådet antagna lagen kommer under denna vinter eller senast i vår att upptas till ny behandling inom kantonrådet, där man tror att lagen skall bli antagen i sin nuvarande form.

I Schweiz skall vilken lag som helst göras till föremål för folkomröstning, om ett tillräckligt stort antal medborgare genom sin underskrift det yrkar. Pensionsexperterna tror att lagen om arbetspensioner inte kommer att behöva bli föremål för en sådan omröstning.

Arbetspensionssystemet kommer att verkställas successivt inom 10 års tid räknat från ingången av år 1983. Den nya arbetspensionen förpliktar alla arbetsgivare att inrätta ett pensionssystem eller att omvandla det nuvarande pensionssystemet så att det svarar mot lagens krav. Huvudpunkterna i det nya arbetspensionssystemet är följande:

OMFATTNING

Systemet omfattar alla löntagare, som förtjänar minst 14 880 Sfr om året (vilket är två gånger beloppet av minimipensionen från det allmänna pensionssystemet till den som haft förvärvsarbete). Pensionen uträknas på den del av lönen, som ligger mellan 14 880 Sfr och 44 640 Sfr om året.

PENSIONSRÄTT

Rätt till ålderspension börjar uppkomma vid ingången av januari månad året närmast efter det att den försäkrade fyllt 24 år. För invalid- och familjepension är åldersgränsen 17 år.

Ålderspensionens belopp är beroende av beloppet av de försäkringsavgifter som betalats för den försäkrade och av dessa avgifters avkastning. Pensionsåldern är 65 år för män och 62 år för kvinnor — såsom i det allmänna pensionssystemet.

Familjepensionen till en änka utgör 60 % av förmånslåtarens ålderspension. Till barn utbetalas 20 % av förmånslåtarens ålderspension. Till barnlös änka utbetalas pension från 45 års ålder. Till änka med barn att försörja utbetalas pensionen oberoende av hennes ålder. En änking kan få pension, som han lever under socialt eller ekonomiskt svåra förhållanden.

Invalident pensionen utgör 100 % av ålderspensionen, om invaliditetsgraden är minst 2/3 av full arbetsförmåga. Pensionen höjs med 20 % av ålderspensionen för varje barn som vederbörande har att försörja. Delpension utbetalas, om arbetsförmågan är 1/2—2/3. Invalident pension utbetalas för hela den återstående livstiden.

Invalident- och familjepensionerna indexjusteras vartannat år efter det att fem år förflutit från pensionens beviljande.

FINANSIERING

Försäkringsavgiften för familjepensioner och invalident pensioner utgör 1,7 % av pensionslönen. Dessutom betalar arbetsgivarna 1,3 % av pensionslönen till en av systemet inrättad finansieringspool. Försäkringsavgiften för ålderspensionerna bestäms enligt den försäkrades ålder och kön på följande sätt:

Mannens ålder	Kvinnans ålder	Avgift % av pensionslönen
25—34 år	25—31 år	7
35—44 „	32—41 „	10
45—54 „	42—51 „	15
55—65 „	52—62 „	18

Tillsvidare är det inte klart om de försäkrade skall delta i pensionskostnaderna eller inte.

Försäkrad som varaktigt flyttar bort från Schweiz får de försäkringsavgifter, som uppkommit för honom, utbetalda till sig vid flyttningen. Motsvarande gäller kvinnor, som lämnar sitt arbete för att bli hemmafruar.

NATIONELL POOL

Med tanke på möjligheten av att en arbetsgivare blir oförmögen att betala vad som krävs av honom inrättas en nationell pool. Från denna pool utbetalas även understöd för sådana pensionsanordningar, där de försäkrades åldersstruktur är ogynnsam för systemet.

English Summary

The editorial deals with the early pensioning of ex-servicemen.

The author, Matti Uimonen, managing director of the Central Pension Security Institute, describes the train of events leading to the enactment of early pensions for ex-servicemen as multi-phased, even colourful. "Many veterans must surely feel that they have fought a second Continuation War to gain their rights which, for them, are highly motivated", he writes.

The economic effects of the new act will be considerable. These pensions will cost over 200 million marks yearly.

Severely disabled war invalids will be able under the law to decide whether they wish to retire on pension or continue to work. The regulations are more restrictive for others.

The details and enforcement routines for the settlement of the pension entitlement are still open. Pension awards will begin in July and thus there is still a great deal of work to be done before the law is applied. A good watchword for early pensions for veterans is, in Mr Uimonen's opinion: what has been assigned to the employment pension system will be taken care of well.

The writer of the column, a researcher at the Central Pension Security Institute, states that since the 1960s appreciable changes have taken place in society and in general attitudes to marriage, family and working life. Survivors' pensions were incorporated in the employment pension system in 1967. Social changes have thus shattered the foundation on which the survivors' pension is based. Today, a survivors' pension is paid in Finland with certain limitations to a widow; it is not paid in the employment pension system of the private sector to a widower, even if he obviously needs it because of illness or care of the children.

Women have begun to work outside the home significantly more since the 1960s and the share of women in the labour force is one of the greatest in Europe. Only every tenth woman of working age now does solely household work. The role of marriage has also changed: the number of divorces has doubled since the 1960s and common law marriages amount to approx. 100,000.

It can be asked, the author writes, to what extent the present survivors' pension meets the challenges of the 1980s for just and equal social security.

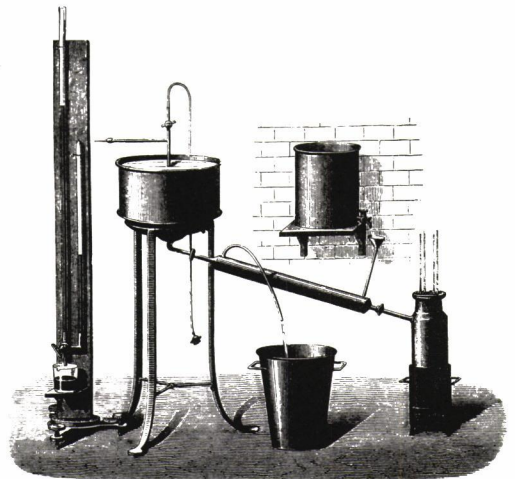
The premisses of the report of the committee in Sweden deliberating the reform of the survivors' pension system are just equality between sexes, economic independence of husband and wife and, especially, ensuring the subsistence of minor children. The report is reviewed elsewhere in this journal.

The number of employment pensions in force at the end of the year in 1971—1980 has more than

doubled and is now 569,785. The article discussing the statistical book of the Employment Pension System states that the 3.5-fold increase in old age pensions has contributed most to the numerical growth. The article is a sequel to one published earlier.

The share of old age pensions awarded has increased fairly evenly. Several successive doublings have occurred in the awards of unemployment pensions. (The lower age limit for unemployment pensions has been reduced several times.) The number of disability pension awards has been a declining one since 1973 and is now 46% of the then level. The number of survivors' pensions granted has shown an even increase throughout the 10-year period.

The commonest reasons for disability pensions in 1971, in about 35% of the cases, were circulatory diseases. In 1980 the greatest group of reasons for disability pensions was diseases of the skeletal and muscular systems. This group was in 1980 numerically three times the figure for 1971.

Innehållsförteckning för Arbetspension år 1981

LEDARE

- APL-index har nivåbevarande, inte nivåförhöjande effekt (*Markku Hänninen*) Nr 2 s. 3
Den sociala tryggheten gångbar valuta (*Yrjö Larmola*) ..... Nr 6 s. 3
Människans ålder är relativ (*Yrjö Larmola*) ..... Nr 4 s. 3
Utgångsläget gott vid ingången till tredje decenniet (*Matti Uimonen*) ..... Nr 5 s. 3
Ålderspensionen är allttjämt en ålderspension (*Yrjö Larmola*) ..... Nr 1 s. 3
Änkepension också till män? (*Yrjö Larmola*) ..... Nr 3 s. 3

INLÄGG

- Aurela, Altti* (SHM): Pensionsskyddscentralen har förmått möta tidens krav ..... Nr 5 s. 4
Kaarisalo, Lauri (FFC): Vad väntar sig arbetstagarna av PSC under 80-talet? Nr 5 s. 5
Luja-Penttilä, Sinikka (social- och hälsovårdsminister): Resurserna bör inriktas på en pensionsåldersreform ..... Nr 6 s. 6
Riski, Seppo (AFC): Pensionsskyddscentralens uppgifter i 1980-talets socialpolitiska läge från arbetsgivarnas synpunkt Nr 5 s. 6

KOLUMNER

- Bär vår sociala trygghet skulden till den allt långsammare ekonomiska tillväxten? (*Bo Lundqvist*) ..... Nr 6 s. 5
De handikappades år (*YLla*) .... Nr 1 s. 4
Den som skall träffa ett invalidpensionsavgörande måste kartlägga ett område som inte låter sig kartläggas (*YLla*) Nr 4 s. 4
Dessa kära små kvinnor med sina små pensioner (*YLla*) ..... Nr 3 s. 4
Hedersomnämmanden (*YLla*) .... Nr 5 s. 7
Pensionsstödsexperimentet sysselsatte helsingforsarna om ens dem (*YLla*) Nr 2 s. 5

ARTIKLAR

- Ahonen, Antero*: Delad arbetspension vid skilsmässa? ..... Nr 4 s. 12
Ahonen, Antero: Smidigare pensionsbestämmelser ..... Nr 4 s. 5
Fortsättning på folkpensionsreformen till riksdagen ..... Nr 4 s. 10

- Har Pensionsskyddscentralen svarat mot förväntningarna? (Intervju med Vihtori Rantanen och Tapani Virkkunen. *YLla*) ..... Nr 6 s. 7
Hännikäinen, Martti: Högre servicenivå främsta målet vid dataservicens utvecklande ..... Nr 5 s. 17
Hänninen, Markku: Pensionsskyddets finansiering ..... Nr 5 s. 8
Janhunen, Jouko: Det allmänna pensionssystemet i Storbritannien ..... Nr 3 s. 28
Janhunen Jouko: Pensionsskyddet för löntagarna i Förbundsrepubliken Tyskland ..... Nr 4 s. 33
Jääskinen, Petri: Aktuellt om arbetslöshetspensioner och generationsväxlingspensioner ..... Nr 6 s. 37
Kari, Matti: Om våra trygghetskonventioner ..... Nr 6 s. 12
Karsikas, Tapio: Arbetspensionslagarnas tillämpning på arbete i utlandet .. Nr 6 s. 17
Karsikas, Tapio: Om försäkringsskyldigheten enligt trygghetskonventionerna ..... Nr 6 s. 15
Karsikas, Tapio: Sättet att fastställa samordningsgrunden för KAPL-pension förändras ..... Nr 1 s. 11
Karsikas, Tapio: Ändringar rörande arbetspensionerna i den nordiska trygghetskonventionen ..... Nr 4 s. 22
Koivistoinen, Pentti: Nya utmaningar för Pensionsskyddscentralens lagtolkningservice ..... Nr 5 s. 12
Koivistoinen, Pentti: Riksdagen behandlar arbetspensionsändringar ..... Nr 1 s. 9
Koponen, Markku: Diskrimineras männen i arbetspensionslagarna? ..... Nr 3 s. 5
Koponen, Markku: Sociala förmåner ökades vid riksdagsbehandlingen Nr 4 s. 9
Koponen, Markku: Viktigt socialpaket i helhetslösning ..... Nr 2 s. 7
Laine, Ari: Pensionsskyddscentralens kreditförsäkring — garanti, borgen eller försäkring? ..... Nr 3 s. 15
Larmola, Yrjö: Fadern tanke, modern tidpunkt ..... Nr 6 s. 34
Larmola, Yrjö: Mera och mångsidigare pensionsinformation ..... Nr 5 s. 27
Larmola, Yrjö: PSC har uppnått mogen ålder ..... Nr 5 s. 31
Lassas, Risto: Om pensionssystemet för kommunala förtroendevalda .... Nr 4 s. 26
Palmén, Lars: Kostnaderna för den sociala tryggheten nu och i framtiden ... Nr 6 s. 10
Pellinen, Mikko: Om FöPL-arbetsinikomstdirektiven under åren 1970—1981 ..... Nr 2 s. 9

<i>Pietiläinen, Seppo</i> : Ytterligare fem år för avträdesystemet	Nr 2 s. 14	<i>Janhunen, Jouko</i> : Under 1970-talet infördes ett allmänt pensionssystem i 26 länder	Nr 1 s. 26
<i>Prokkola, Esko</i> : Kreditförsäkringsår 1980	Nr 1 s. 15	<i>Janhunen, Jouko</i> : Utredning rörande de nordiska pensionssystemen	Nr 6 s. 51
<i>Prokkola, Esko</i> : Pensionsskyddscentralens kreditförsäkring har funnit sin plats på marknaden	Nr 5 s. 29	<i>Karisalmi, Seppo</i> : Mera om Arbetspension: detaljer i läsarundersökningen	Nr 2 s. 28
Riklig skörd av utlåtanden efter arbetsgrupps betänkande	Nr 4 s. 14	<i>Karppinen, Raimo</i> : APL-index	Nr 1 s. 16
<i>Savoheimo, Ilkka</i> : Befriande från försäkringsskyldighet samt förestående ändring i handläggningen av befrielseansökningar	Nr 4 s. 20	<i>Knuuti, Kaarina</i> : Odlarna och ålderspensionsåldern	Nr 4 s. 23
<i>Sirviö, Markku</i> : Pensionsskyddscentralen effektiviserar FöPL-övervakningen	Nr 6 s. 9	<i>Kuorinka, Ilkka och Nurminen, Markku</i> : Gruvarbetarnas arbete, yrkesbana och invalidpensionering	Nr 3 s. 17
<i>Sirviö, Markku</i> : Pensionsskyddscentralens automatiska pensionsutdragservice	Nr 3 s. 8	<i>Laatunen, Reijo</i> : Arbetspensionsskyddet 1980 i siffror	Nr 3 s. 10
<i>Suominen, Antti</i> : Om hur man söker ändring inom arbetspensionssystemet	Nr 1 s. 5	<i>Lundqvist, Bo – Pellinen, Mikko</i> : Befolknings- och pensionärsutvecklingen under de närmaste decennierna	Nr 5 s. 20
<i>Suomivuori, Kirsti</i> : En handikappad arbetar lika väl som en frisk	Nr 4 s. 28	<i>Nygren, Martti</i> : Arbetspensionskassan utredde: hur går det för dem som fått avslag på sin invalidpensionsansökan	Nr 2 s. 21
<i>Suomivuori, Kirsti</i> : Försäkringskurs vid Kiipula handelsläroanstalt	Nr 2 s. 26	<i>Pellinen, Mikko</i> : Nytt om arbetspensionerna	Nr 6 s. 31
<i>Suomivuori, Kirsti</i> : Lyssnarna vill höra om pensioner i sociala brevlådan	Nr 3 s. 13	<i>Pellinen, Mikko</i> : Statistikbok rörande arbetspensionssystemet har förnyats	Nr 4 s. 31
<i>Suomivuori, Kirsti</i> : Pensionsansökningarnas handläggning vid Pensionsskyddscentralen	Nr 1 s. 12	<i>Tuominen, Eila</i> : Befolkningens åsikter åren 1979 och 1972 om den sociala trygghetens och pensionsskyddets utvecklande	Nr 6 s. 26
<i>Tapio, Helena</i> : Trygghetsavtalen som kompletterare av arbetstagarnas pensionsskydd	Nr 6 s. 18		
<i>Varpula, Kirsti</i> : Socialskyddet i Ungern	Nr 4 s. 38		

FORSKNINGS-, STATISTIK- OCH SEMINARIERAPPORTER

<i>Aalto, Kaisu</i> : Eget ansvar och gemensamt ansvar	Nr 4 s. 32	PENSIONSSKYDDSCENTRALEN INFORMERAR	
<i>Aalto, Kaisu</i> : Åldersstrukturen förändras, befolkningen blir äldre — spelar flyttningsrörelsen en roll i sammanhanget?	Nr 2 s. 24	Arbetsgivares socialförsäkringsavgifter år 1981	Nr 2 s. 35
<i>Forss, Simo</i> : Pensionering och välfärd	Nr 2 s. 17	Arbetspensionsdagens frågor	Nr 1 s. 21
<i>Gould, Raija</i> : Delpensionstagares och mottagares av avböjande invalidpensionsbeslut deltagande i arbetslivet efter pensionsbeslutet	Nr 6 s. 21	Basic Features of Finland's Pensions Schemes	Nr 2 s. 44
<i>Hyrkkänen, Raili</i> : De handikappades möjligheter att klara sig själva under utredning	Nr 6 s. 38	Erfarenheter om Sveriges delpensions- + deltidsarbetsystem	Nr 1 s. 8
<i>Hyrkkänen, Raili</i> : Hälsotillståndets utveckling och alkoholkonsumtionen efter ansökan om invalidpension	Nr 6 s. 24	Försvarsmakten informerar om social trygghet	Nr 6 s. 38
<i>Hyrkkänen, Raili</i> : "Rygg och arbetsförmåga"-seminariet	Nr 3 s. 12	Innehållsförteckning för Arbetspension år 1980	Nr 1 s. 34
<i>Hyrkkänen, Raili</i> : Yrkessjukdomarnas antal oförändrat	Nr 4 s. 30	Nya anvisningar om FöPL-arbetsinkomsten	Nr 1 s. 32
		Ny fältutbildare till Pensionsskyddscentralen	Nr 6 s. 42
		Pensionsskyddscentralens broschyrer 1981	Nr 1 s. 8
		Pensionsskyddscentralens direktiv ger konsekvens vid bestämmandet av FöPL-arbetsinkomsten	Nr 2 s. 6
		Pensionsskyddscentralens undersökningar och utredningar under åren 1965—80	Nr 1 s. 31
		Personskiften i Pensionsskyddscentralens styrelse	Nr 1 s. 24

Pirjo Åkesson kanslichef vid Pensionsnämnden	Nr 4 s. 45
Utnämningar i pensionsförsäkringsbolagen	Nr 1 s. 24

STANDARDSPALTER

Belopp som mosvarar APL-index för år 1981	Nr 1 s. 33
Belopp som motsvarar APL-index för år 1982	Nr 6 s. 43
English Summary	Nr 1 s. 37
English Summary	Nr 2 s. 47
English Summary	Nr 3 s. 36
English Summary	Nr 4 s. 47
English Summary	Nr 5 s. 44
English Summary	Nr 6 s. 52
Frågor och svar (<i>Antti Suominen</i>)	Nr 2 s. 36
Frågor och svar (<i>Antti Suominen</i>)	Nr 3 s. 23
Frågor och svar (<i>Antti Suominen</i>)	Nr 4 s. 44
Frågor och svar (<i>Antti Suominen</i>)	Nr 5 s. 36
Frågor och svar (<i>Antti Suominen</i>)	Nr 6 s. 41
För kännedom	Nr 1 s. 29
För kännedom	Nr 2 s. 37
För kännedom	Nr 3 s. 24
För kännedom	Nr 4 s. 46
För kännedom	Nr 5 s. 37
För kännedom	Nr 6 s. 44
<i>Janhunen, Jouko</i> : Om pensionerna utomlands	Nr 1 s. 27
<i>Janhunen, Jouko</i> : Om pensionerna utomlands	Nr 2 s. 40
<i>Janhunen, Jouko</i> : Om pensionerna utomlands. Arbetsgivarspecifika pensionssystem blir lagstadgade	Nr 3 s. 34
<i>Janhunen, Jouko</i> : Om pensionerna utomlands	Nr 5 s. 42
<i>Janhunen, Jouko</i> : Om pensionerna utomlands	Nr 6 s. 48
<i>Koivistoinen, Pentti</i> : Försäkringsdomstolens utslag (Försäkrande såsom familjemedlem i LFöPL; Pensionsgrunder som vunnit laga kraft)	Nr 1 s. 17
<i>Koivistoinen, Pentti</i> : Försäkringsdomstolens och pensionsnämndens utslag (Försäkringsdomstolen har hävt sitt eget utslag rörande invalidpension och ändrat tidpunkten för pensionens begynnande; Bestämmande av företagares ålderspension)	Nr 3 s. 19
<i>Koivistoinen, Pentti</i> : Försäkringsdomstolens och pensionsnämndens utslag (Musiker i under APL lydande arbetsförhållanden till aktiebolag; Rättelse av pensionsbeslut; Tidpunkten för samordning)	Nr 4 s. 41
<i>Koivistoinen, Pentti</i> : Försäkringsdomstolens utslag (Exceptionell pensionslön; Besvärstid)	Nr 5 s. 34

<i>Koivistoinen, Pentti</i> : Försäkringsdomstolens utslag (Försäkrande av återkommande företagaverksamhet; Ersättning från arbetstagares fritidsolycksfallsförsäkring vid samordning; Invaliditetsavgörandes rättskraft; En riksdagsgrupp är inte en sådan juridisk person, som kan åläggas i APL förutsatt betalningsskyldighet) Nr 6 s. 40	
<i>Koivistoinen, Pentti</i> : Pensionsnämndens utslag (Försäkrande såsom familjemedlem i LFöPL-systemet; Årligen återkommande företagaverksamhet som varje gång varar kortare tid än fyra månader; Avbrytandet av verkställandet av utmätning)	Nr 2 s. 31
Nya cirkulär	Nr 1 s. 23
Nya cirkulär	Nr 2 s. 34
Nya cirkulär	Nr 3 s. 24
Nya cirkulär	Nr 4 s. 45
Nya cirkulär	Nr 5 s. 36
Nya cirkulär	Nr 6 s. 36
Ny arbetspensionslagstiftning (<i>Petri Jääskinen</i>)	Nr 1 s. 22
Ny arbetspensionslagstiftning (<i>Petri Jääskinen</i>)	Nr 3 s. 24
Ny arbetspensionslagstiftning (<i>Petri Jääskinen</i>)	Nr 4 s. 45
Ny arbetspensionslagstiftning (<i>Petri Jääskinen</i>)	Nr 5 s. 36
Ny litteratur rörande utkomstskyddet	Nr 2 s. 41
Ny litteratur rörande utkomstskyddet	Nr 5 s. 39
<i>Sankari, Arja</i> : Rekommendationer av konsultativa kommissionen för invaliditetsärenden	Nr 1 s. 19
<i>Sankari, Arja</i> : Rekommendationer av konsultativa kommissionen för invaliditetsärenden	Nr 2 s. 33
<i>Sankari, Arja</i> : Rekommendationer av konsultativa kommissionen för invaliditetsärenden	Nr 4 s. 42
<i>Savoheimo, Ilkka</i> : Tillämpningsavgöranden och utlåtanden av Pensionsskyddscentralen	Nr 2 s. 32
<i>Savoheimo, Ilkka</i> : Tillämpningsavgöranden och utlåtanden av Pensionsskyddscentralen	Nr 3 s. 21
Uppgifter om arbetspensionstagarna 31. 12. 1980	Nr 1 s. 38
Uppgifter om arbetspensionstagarna 31. 3. 1981	Nr 3 s. 37
Uppgifter om arbetspensionstagarna 30. 6. 1981	Nr 5 s. 45
Uppgifter om arbetspensionstagarna 30. 9. 1981	Nr 6 s. 53

Kaisu Aalto

Basic Features of Finland's Pensions Schemes

---

1. DEVELOPMENT OF THE PENSIONS SCHEMES

A national pensions scheme covering the population as a whole, has been in force since 1939. Under it a pension is paid to all old persons and the disabled. Until 1956 these pensions were based on the contributions paid which, in turn, depended on the annual income of the insured. The scheme was radically reformed in 1957, the contributory principle was abandoned, and a flat-rate system was introduced. Survivors' pensions to widows and children were introduced to the benefits in 1969, and unemployment pensions in 1971.

The change to flat-rate national pensions made it necessary to increase the pension protection of the wage-earning population. Another pensions scheme in which the pensions are proportional to the insured person's past earnings was created to complement the national pensions scheme. This new scheme which entered into force in July 1962, covers wage and salary earners with the exception of civil servants, local government officers and seamen, who have long had their own special systems.

Since the beginning of 1970 earnings-related pensions have been extended to farmers and other self-employed persons.

2. THE NATIONAL PENSIONS SCHEME

Under the National Pensions Act all old and disabled persons receive a pension regardless of any other pension that they might receive.

The old age and disability pension consist of two parts. The basic amount is the same for everybody, and the assistance amount is in the nature of an assistance grant. Entitlement to and size of the assistance amount depend, among other things, on the beneficiary's other income and place of domicile.

The pensions are automatically adjusted to movements of the cost-of-living index.

The old age pension age is 65 years. The disability pension is paid to persons aged 16—64 incapacitated for work. In connection with these two pensions, helplessness supplements are paid to those requiring continuous assistance and care.

Provision is made for a funeral grant.

An assistance supplement is paid (since 1966) to persons who have practically no income in addition to their national pension. A housing allowance can be paid (since 1970) to decrease housing costs. A child's supplement is paid to all pensioners with a child under 16.

The unemployment pension is paid to an unemployed person aged 55—64 who during the last 60 weeks has received a daily benefit for at least 200 days from an unemployment scheme and who cannot find work suitable for him/her. The benefit equals the disability pension payable to the beneficiary.

Survivor's pension is paid during the first six months after the husband's death to all widows below the age of 65, provided that she is supporting a child or she was married to him before he reached the age of 65. After that period the pension is paid only to a widow supporting a child under 16 and to a widow aged 40—64 years and married for at least three years. The size of the pension during the first six months is the same as the full old age pension, after that period it is subject to a means test.

A child is entitled to the pension until the age of the 16 or 21 if continuing studies. A full-orphan receives 40 per cent and a half-orphan 20 per cent of the total amount of the basic amount and the full assistance amount.

A child care allowance is paid (since 1970) to children under 16 who need a special care of some other person because of illness, disablement or injury.

The costs of the scheme are jointly defrayed by the insured persons, employers, the State and local governments.

The scheme is administered by the Social Insurance institution, which is subordinate to Parliament.

3. THE EMPLOYMENT PENSIONS SCHEME

3.1. Wage-earners

The wage-earners' employment pensions scheme is based on two acts: the Employees' Pensions Act (TEL) and the Temporary Employees' Pensions Act (LEL). The latter is a special law for those employed in forestry, agriculture, construction and dock work, in which short-term

contracts are common. TEL covers all other employees.

The compulsory pension protection under the acts consists old age, full and partial disability, unemployment and survivor's pensions. The survivor's pensions were introduced to the benefits in 1967, unemployment pensions in 1971, and partial disability pensions in 1973.

Entitled to the old age pension is an employee of 65 years of age.

Entitled to the unemployment pension is an unemployed employee aged 55—64 who during the last 60 weeks has received a daily benefit for at least 200 days from an unemployment scheme and who cannot find work suitable for him/her.

Entitled to the full disability pension is an employee whose working capacity has gone down by at least three-fifths. If the decrease is less but at least two-fifths, the employee is entitled to the *partial pension*. When assessing employee's working capacity his training, earlier work, age, housing conditions, and other comparable factors are taken into account.

Entitled to the survivor's pension are the widow and the children of the employee. The children are entitled to the survivor's pension after the death of both the female and the male employee.

The survivor's pension is payable to a widow, provided that she was married to the employee before he reached the age of 65. A further condition is that the widow has reached the age of 40 and that the marriage has lasted for three years. Also a widow under 40 years of age receives the pension, if she has a dependent child who is entitled to the survivor's pension; the paying of the pension will continue even if the child's entitlement to the pension would cease. The pension will be payable to the widow until her death. The paying of survivor's pension ceases if the widow remarries, but she then receives a lump sum equal to the amount of two years' pension.

A child is entitled to the pension until he reaches the age of 18 and even after this age, if he is disabled.

The size of the pension is governed under both acts by the wages paid and the period of service completed. Earned entitlement to a pension benefit continues when the job is changed or

when the employee ceases to work.

The size of the old age pension is determined by taking 1.5 per cent of the wage or salary and multiplying by the number of years of service. The wage or salary is the average annual earnings of the two most average years of the last four years of work. For seasonal workers the wage is the average of all pay received during the years employed.

Persons being retired since July, 1975, get a minimum pension of 37 per cent of the salary. Persons retired before July, 1975, get 29 per cent of the salary.

The maximum pension is 60 per cent of the salary. However, combined with the basic amount of the national pension and some other pensions, the pension may not exceed 60 per cent of the final pay. These limits are raised for persons in the lower wage brackets. Since July, 1975, high employment pension has decreased the size of means-tested parts of the national pension.

The size of the disability pension is determined on the same bases as the old age pension. However, also the time between the event entitling to the pension and the age entitling to old age pensions is counted as time of service. The size of the partial pension is one-half of the full pension.

The size of the unemployment pension equals the disability pension payable to the beneficiary.

The old age, disability and unemployment pensions are increased by the *child's supplement*; at the most 20 per cent of the pension for one and 40 per cent for two or more children under 18.

The size of the survivor's pension is calculated on the basis of the old age pension or disability pension the employee received or would have been entitled to at the time of this death. If there are at least three persons eligible for survivor's pension, they will receive a full pension, which is equal to the deceased employee's old age or disability pension. If there are two beneficiaries, the size of the pension is three-fourths of the full pension. If there is only one beneficiary, the size of the pension is one-half of the full pension.

Survivor's pension protection has been supplemented by a special *group life scheme* (1977). It is financed by employers, and run by life assurance companies.

Automatic linkage with the TEL-index (calculated by the average of changes occurred in general earnings and prices levels) is applied in employment pensions. It is applied in calculating the pay of earlier years and adjusting the annual pension payable.

Pension protection accumulates according to certain regulations *also during the periods when the employee is out of work through no fault of his own* and when he receives unemployment benefit from his unemployment fund.

Employers alone finance the compulsory minimum pension protection. The current contribution under the TEL is 12.4 per cent of the salary of insured employees. Under the LEL the contribution is 12.3 per cent.

The employer may provide for his employees *additional voluntary* benefits, creating even better pension benefits than the minimum level guaranteed by law. Benefits that come into question here include a higher pension, lower pensionable age and funeral grant. Employees generally participate in the costs of such additional benefits.

The administrative organisation of the employment pensions scheme is decentralized. Employers may elect the type of arrangement they wish for realisation of the pension scheme. It may be done by taking out an insurance with an approved pension insurance company or by founding a pension fund or pension foundation in the employer's business. This choice does not apply as regards seasonal workers for whom the scheme comprises one special employment pension fund.

The work of the various pension institutions is coordinated by a central organ, The Central Pension Security Institute. It keeps the registers of the insured and their pension benefits. It will also keep a register of pensions covered by special pensions schemes. The general development of the scheme has also been entrusted to the Central Pension Security Institute.

The insured and the employers participate in the administration of the scheme through their representatives in the administrative organs of the Central Pension Security Institute. The highest authority under the scheme is The Ministry of Social Affairs and Health.

3.2 The self-employed

The self-employed persons' employment pensions scheme (closely connected with TEL) is based on two acts: the Farmers' Pensions Act (MYEL) and the Self-Employed Persons' Pensions Act (YEL). MYEL covers farms with cultivated area of at least 2 hectares, professional fishermen, and reindeer-owners. YEL covers other self-employed persons.

The *benefits* and *qualifying conditions* are like TEL. Old age pension is paid independently of whether or not the self-employed continues with his entrepreneurial activity.

The size of the pension is calculated like in TEL. The pensions for the self-employed (MYEL and YEL) are based on the annual earnings confirmed by the pension institution for the insured, the size of which depends on the quality and branch of activities.

Persons born before 1929 get greater pensions as they otherwise would be entitled to. Their amount of pension is 37% of the income.

Schemes are *financed* by the insured and the State. In MYEL and YEL the contribution of the insured is 12.6 per cent of the income. The percentage is smaller for the insured with low income. The State pays 50% of the costs of MYEL and in both systems the costs the contributions of the insured do not cover.

The *administration* of MYEL belongs to the Farmers' Pensions Institute. The other self-employed have to take out pension insurance either in some of the pension insurance companies or pension funds taking care of TEL or in some pension fund or insurance company established by the self-employed. The Central Pension Security Institute is the central organ of MYEL and YEL as it is that of TEL.

3.3. Farm closure schemes

Farm closure pensions are paid (since 1974) to 55-year-old farmers who cease farming and sell the whole farm or the arable land. — Farm closure compensations can be paid to younger closures.

The pension is a fixed sum of money per each hectare up to 15 hectares. At the age of 65 the pension is decreased because of farmer's receipt

of MYEL and national pensions.

Costs of the closure pensions are met by the State; claimants under 65 pay a lump sum premium.

Administration belongs to agricultural authorities and the Farmers' Pensions Institute.

Change-of-generation pensions are paid (since 1975) to 55—64-year-old farmers who transfer their farm to a close relative.

The pension is composed of a basic amount and a supplement. Basic amount equals the farmer's pension under MYEL, and the supplement the basic and full assistance amounts of national pension. The pension is ceased at 65 when the farmer receives his MYEL and national pensions.

Pensions are financed by the contributions of farmers and the State to the farmer's MYEL-pensions scheme.

Administration belongs to agricultural authorities and the Farmers' Pensions Institute.

4. PUBLIC SECTOR AND OTHER PENSIONS SCHEMES

The regulations concerning the pension protection of persons in the employment of the State cover old age, disability, unemployment and survivor's pensions. These benefits are financed by the State alone. The administrative organ is the State Treasure Office.

The pension protection of local government officers is based on the pensions act which entered into force in 1964 and was modelled on the employment pensions act. The financing is managed by the local governments and associations of communes. The Local Government Pensions Authority was founded for the administration of the scheme.

The persons covered by the Seamen's Pensions Act receive old age, disability, unemployment and survivor's pensions and funeral grants. The insured and the employers jointly pay the contributions approved by the Ministry of Social Affairs and Health. The State also participates in the financing of the scheme. The scheme is administrated by the Seamen's Pensions Fund.

Persons employed by the Evangelical-Luthe-

ran and Orthodox Churches have separate pension schemes of their own.

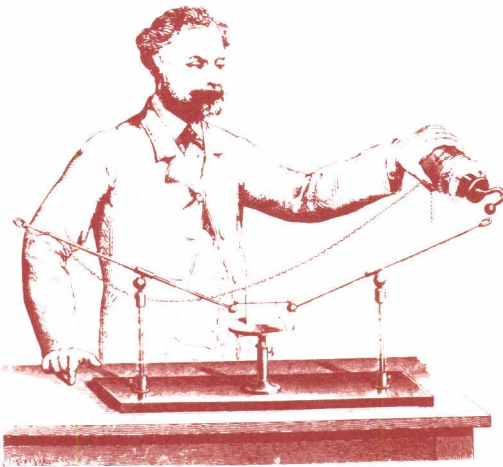
5. SOME POPULATION DATA ON FINLAND

Finland's total population is 4.8 million (1980) of which 2.2 million are gainfully employed.

The distribution of the gainfully employed population by occupation is: agriculture and forestry 14 per cent, industry and construction 35 per cent, commerce 15 per cent, transport and communications 8 per cent and service industries 28 per cent.

Five per cent of the total population are disabled and 11 per cent over 65 years of age.

82 ARBETS- 1 PENSION

- 3 Förtidspension till veteraner
- 4 Ekonomiskt oberoende, jämlikhet och änkepension
- 5 Förtidspension för frontveteraner
- 7 Sjukförsäkringsdagpenningarna stiger och blir beskattningsbar inkomst
- 9 Reformen om sociala förmånens beskattning ur arbetspensionssynpunkt
- 11 Reformen om beskattning av sociala förmåner inverkar även på datatrafiken
- 12 Medborgaraktivitet, den aktiva medborgaren och idén om social trygghet
- 17 Statistikbok berättar: antalet löpande pensioner fördubblat på tio år
- 19 Arbetsgivares socialförsäkringsavgifter år 1982
- 20 Begränsar tidigare, laga kraft vunna avgöranden i ett invalidpensionsärende pensionsnämndens rätt att pröva besvär?
- 23 Försäkringsdomstolens utslag
- 25 Av Pensionskyddscentralen givna tillämpningsavgöranden och utlåtanden
- 27 Rekommendationer av konsultativa kommissionen för invaliditetsärenden
- 29 Arbetspensionsdagsfrågor
- 30 Frågor och svar
- 31 Upphovsmän och bakgrund
- 32 För kännedom
- 36 Ny arbetspensionslagstiftning
- 38 Nya cirkulär
- 39 Om pensionerna utomlands
- 44 English Summary
- 45 Innehållsförteckning för Arbetspension år 1981
- 48 Basic Features of Finland's Pensions Schemes